

A homok világa – Kecskemét és a Kiskunság

A **Kiskunság** – Magyarország egyik legjelentősebb **kultúrtája** – zsigerileg ivódott bele a magyarság lelkületébe. Kultúránk megszámlálhatatlan szálon kötődik a hajdan végtelennek tűnő fás-ligetes, homokdűnékkel és szikes tavakkal tarkított pusztához, a pusztai tanyavilághoz, valamint a pusztából kisarjadó, egykori mezővárosokhoz. Szkíták, kunok, Petőfi, *Bánk bán*, Kodály, szecesszió – ezek nem csupán fontos elemei hazánk kultúrájának, de elvitathatatlanul a magyar identitás meghatározó és elidegeníthetetlen tényezőivé is váltak a hol vérzivataros, hol lélekemelő évszázadok során. A Kiskunságot megismerni nem csupán egy fizikai értelemben vett utazás, de szimbolikus utazás is a magyar lelkület és a magyar kultúra mélyebb megértése, megélése felé.

A Kiskunság az **Alföldön**, a **Duna-Tisza közti homokhátság** nagyobbik részén nyújtózik, mintegy **5000 km²**-en, szinte teljes egészében **Bács-Kiskun megye** területén, a **Dél-Alföld régióban**. Mivel pontos határait csupán a hagyomány jelöli ki, könnyen előfordulhat, hogy a különböző leírások egyes településeket, kisebb tájegységeket egyszer leszakítanak, máskor meg éppen hozzátoldanak. Az **Ős-Duna** alföldi hordalékkúpjának maradványaként létrejött **homokvidéket** északon a Gödöllői-dombság, északkeleten a Közép-Tiszavidék, délkeleten az Alsó-Tiszavidék, délnyugaton a Bácskai-síkvidék, északnyugaton pedig a Duna menti síkság határolja.

A homokos, löszös, illetve ártéri síkságot egykor jobbára ligetes erdők, mocsarak és kisebb-nagyobb tavak borították. A 16-18. században a mértéktelen erdőirtás és legeltetés következményeként a homoktakaró mozgásba lendült, és csak a 19. század elején megindult fásítás és intenzív kertgazdálkodás, szőlőtelepítés tartóztatta fel. A szélmozgás hatására a félig kötött **futóhomok** kisebb-nagyobb foltokban még ma is mozog (Soltszentimre, Bikatorok, izsáki Balázspuszt, Bugac, Illancs). Megkötésére javarészt **akácokat**, kisebb részt nyárfát, erdei- és feketeefenyőt telepítettek. A homokos pusztát öt reliktum területét az **530 km²**-en elterülő, mozaikos elrendezésű **Kiskunsági Nemzeti Park** őrzi. A többi része kultúrtáj: szántóföldek, kertgazdaságok, szőlők, kaszálók, legelők, illetve egy Európában egyedülálló, sajátos település- és gazdálkodási szerkezet, az úgynevezett **tanyavilág**, mely körülöleli a térség falvait és városait. Bár történelmileg nem tartozik hozzá, jelenleg mégis a Kiskunság központjaként tekinthető a bő százezres lélekszámú **Kecskemét**, Bács-Kiskun megye székhelye, ahol az 1975-ben alapított nemzeti park központja is található.

Barangolás a múlt ösvényein

A Duna-Tisza közének központi, ingoványosabb, vízjárta területei kevésbé voltak vonzóak az emberi megtelepedésre, mint a folyó menti, illetve az azokon túli, szántóföldi gazdálkodásra inkább alkalmas területek, az egymást követő **nomád pásztornépek** számára viszont olyan környezetet kínált, mely évezredek át jelentősebb beavatkozás nélkül is kielégítette az igényeket. Mindazonáltal, már több ezer évvel ezelőtt megkezdődhetett az őstáj átalakítása, mindenekelőtt **erdőirtások** formájában, ezzel egyidejűleg pedig kezdetét vette a **homok vándorlása** is.

A legkorábbi tárgyi emléket ezen a tájon a **rézkori péceli kultúra** félnomád népei hagytak maguk után. A mintegy **4000 évvel ezelőtt** itt élő emberek **szarvasmarha-tenyésztéssel** és **halászáttal** foglalkoztak, díszes kerámiaedényeket és rézből készült szerszámokat használtak.

A Kiskunság **3000 éves bronzkori urnatemetőiből kocsimodellek** és egy **öntőminta** is előkerült, melyek egyértelmű bizonyítékai a térség magas civilizációs fejlettségének. A jellemzően nemzetségi társadalmakban élő, bronzfegyvereket használó indoeurópai népek földbe süllyesztett, tapasztott falú, nyeregtetős házakban éltek. Halottaik tiszteletére földbe mélyített vermeket, vagy a sztyeppei kultúrákra jellemző földhalmokat, ún. **kurgánokat** emeltek. Mivel több sírban is találtak borostyánkővet, feltételezik, hogy a **borostyánkőút** egyik ága északnyugat felől átszelte a Kiskunságot, és a jelenlegi Kecskemét mellett délkeleti irányban haladva érte el az Égei-tenger partját.

A **Kr. e. 8. században** jelentek meg a Duna-Tisza vidékén az **indoirán (perzsa)** eredetű **szkíták** – régi magyar nevükön „**szittyák**” –, egy **vaskori, íjat** és **nyilat** használó **sztyeppei lovasnép**. A **ló-temetkezések** is bizonyítják, hogy a lovak tartása nem csekély szerepet játszott mindennapi életükben. **Szabadszállás** határában csaknem kétszáz, viszonylag szerény kivitelű **2500 éves szkíta sírt** tártak fel, így feltételezhető, hogy a Kiskunság az alföldi szkíta szállásterület peremvidékét képezte.

A **Kr. e. 3. században kelta boiok** árasztották el a Kárpát-medencét. A Duna-Tisza köze az Erdély felől előrenyomuló **dákok** és az északnyugat felől érkező kelták ütközőpontjába került, így véres harcok színterévé vált.

A **rómaiak** pannóniai térhódításának idején, **Kr. u. 30 körül** jelentek meg a Duna-Tisza közén a szkítákkal rokon, közép-ázsiai eredetű **szarmata jazigok** (innen ered a „**jász**” népnévünk). A nagyállattartó, íjjal és nyíllal harcoló lovas nomád nép hosszú vándorlás után jutott el a Fekete-tenger partvidékéről a Duna vonaláig. Letelepítésükben a rómaiaknak is szerepük volt, akik a **limes** mögött, a Duna-Tisza közén egy viszonylag biztonságosnak tűnő **ütközőállamot** kívántak

létrehozni. A veszélyesebb és kiszámíthatatlanabb ellenfélnek tűnő dákokat nehezebb lett volna rákényszeríteni a római határ tiszteletben tartására. A szarmaták fokozatosan rákényszerültek korábbi, mozgékonyabb életmódjuk feladására, melyet egyre inkább az állandóbb településeket igénylő, földművelő gazdálkodás váltott fel. A Kiskunságban a szarmata tárgyi emlékek mellett szép számmal kerültek elő római érmék, ékszerek és díszkerámiák is, melyek egyrészt **kereskedelmi kapcsolatok** révén, másrészt **hadizsákmányból** kerülhettek ide, hiszen **4. században** a szarmaták a kvádokkal karöltve már gyakorta betörték Pannónia területére, melynek csak a **hunok** benyomulása vetet a század végén.

A szarmatákat uralmuk alá hajtva a hunok a **Tisza** mentén alakították ki kárpát-medencei szállásterületük központját. Talán **Attila tábora és legendás sírja** is ezen a vidéken keresendő. A népvándorlás forgatagában tűnt fel történelmünk színpadán az eurázsiai sztyeppe másik harcos nomád népe, az **avarok**, akik több száz éves birodalmat hoztak létre a Kárpát-medencében. A jól szervezett és gazdag **Avar Kaganátusban** jelentős szerepet játszott a Kiskunság területe is, hiszen a **kunbábonyi** homokbányában feltárt **fejedelmi sír** a világ három legszebb avar kori lelete közé tartozik. A **2,5 kg** **összsúlyú aranykincset** a Kecskeméti Katona József Múzeum 2014-ben megnyílt **Nagyurak és vezérek – Híres avar leletek a Kiskunságból** c. állandó régészeti kiállítása tárja a látogatók elé. **795-ben Nagy Károly** frank seregével benyomult a Duna–Tisza közére, egészen az avar kagán szálláshelyéig – a krónikák szerint mérhetetlen kincset zsákmányolva –, és az avarok földjének jelentős részét uralma alá hajtotta.

A Kiskunság délkeleti csücskében találjuk **Pusztaszert**, ahol számos **honfoglalás kori sírt** tártak fel a régészek. **Anonymus Gestája** szerint a magyar vezérek **Árpád** vezetésével e helyütt tanácskoztak elsőként az ország dolgairól bejövetelük után. A honfoglalás után egyre-másra jöttek létre magyar falvak, a magasabban fekvő részekben egyhajós templomot emelve. **Tiszaalpáron** egy **honfoglalás kori magyar falu** mása is megtekinthető.

A térség névadói, a **kunok** – egy harcos nomád **török** nép – a **13. század elején** érte el a Kárpát-medencét a **tatároktól** üzve. Fejedelmük, **Kötény kán IV. Bélától** kért és kapott bebocsáttatást az országba. Az akkor már letelepült életmódot folytató keresztény magyarok olyannyira nem bírhatták a jurtákban tanyázó ázsiai „hordákat”, hogy vezérüket **tatár kémnek** tartván Budán orvul meggyilkolták. A feldühödött kunok erre elhagyták az országot, mely így a tatár seregek martalékául esett. IV. Béla eztán – a kunokat megkövetve – fiának, **Istvánnak** kun feleséget kért, majd visszatelepítette azokat az Alföld területére, mely leginkább elnéptelenedett és alkalmas volt csordáik legeltetésére. V. István és Kun Erzsébet fia **IV. László** „Kun” ragadványnevét nem csupán félig kun származásának köszönhette, hanem inkább annak okán, hogy különösen kedvelte kunjait, irigyelte szabad életüket, ezért gyakran múlatta idejét közöttük – nem utolsósorban kun ágyasai körében –, egynémely pogány szokásukat is felvevén. Az ekkortájt még

pogány félnomád-harcos életformát folytató kunok erős katonai támaszt nyújtottak Lászlónak, aki **1278-ban a dürnkruti csatában** hozzásegítette **Habsburg Rudolfot** is ahhoz, hogy létrejöjjön Európa leghatalmasabb uralkodóháza. A sors különös fintora, hogy az alig 28 éves király orgyilkosai is a kunok közül kerültek ki. A Duna-Tisza közti homokos pusztán a kun **Csertán-nemzetsége** alakította ki szállásterületét, az Alföld északkeleti részére pedig a kunokkal szövetséges, szkíta-szarmata eredetű **jászok** települtek. A kunok és jászok szokásainkat felvéve fokozatosan asszimilálódtak a magyar feudális társadalomba.

A Pestet Szegeddel összekötő ősrégi kereskedelmi út felezőpontjában jött létre **Kecskemét**, mely a késő középkorra a térség legjelentősebb **vásártartó mezővárosává** fejlődött, élén a városi bíróval, aki egy összegben fizethette meg az adót az éppen aktuális hűbérúrnak. Míg a 150 éves **török hódoltság** a „Két víz közét” homokos-szikes-lápos vad pusztasággá változtatta, ahol alig tucatnyi, főként marhatenyésszel foglalkozó település maradhatott csak fenn, addig Kecskemét nemcsak megőrizte, de fokozta is jelentőségét. Ezt részben köszönhetette annak, hogy a környék falvaiból, tanyáiról sokan menekültek a nagyobb biztonságot nyújtó, **palánkkal** körülvett városba, másrészt elhelyezkedése révén központi szerep jutott neki a **török és magyar területek közti árucseré** lebonyolításában. Kecskemét ezen korszakának állít emléket a „**csodatévő kaftán**” **legendája** és az ezt feldolgozó **Mikszáth-regény**, a *Beszélő köntös*.

A hódoltság után a **kuruc**, a **labanc**, a **rácok** és a **pestis** felváltva sújtotta az itt élőket. Az **1710-es évektől** azonban a béke és a lassú növekedés időszaka köszöntött be, jóllehet a „mirigyos dögvész” még **1739-40-ben** is felütötte fejét, kiirtva a lakosság közel egyharmadát. A Kiskunság időközben több hullámban is újratelepült. Északkelet felől **katolikus jászok** és **palócok** (Félegyháza, Majsa, Dorozsma), délnyugat felől **baranyai reformátusok** (Lacháza, Kunszentmiklós, Szabadszállás, Fülöpszállás, Halas) érkeztek nagyobb számban.

Az **erdőirtások** és a nagyarányú **legeltetések** következtében tovább fokozódott a táj **homokbuckás pusztasággá** alakulása. A nádasokkal és zombékokkal szabdalrt árterekben ugyanakkor bőségesen lehetett halászni (Kiskunhalas), Kecskemét pedig továbbra is megőrizte kereskedelmi csomópont jellegét, minthogy az ún. „**parasztpolgárok**” különösebb megkötések nélkül szabadon kereskedhettek. A város környékén ezzel egy időben kialakult az a jellegzetes **tanyavilág**, mely mai napig meghatározza a Kiskunság arculatát. A tanyán tartózkodás kezdetben csak az év melegebb időszakára szólt, amely maga után vonta a helybéli parasztcsaládok sajátos, „osztott” életformáját, a későbbiekben azonban egyre több család választotta a határbéli tanyasi életformát állandó jelleggel.

Ez időben a korábban jelentős kiváltságokat élvező **jász-kunok** már jobbgysorban éltek az Alföld különböző területein, mivel **I. Lipót** 1705-ben az egész **Jászkunságot** elzálogosította – lényegében eladta – a **Német Lovagrendnek**, mely 1731-ben továbbadta azt a pesti **Invalidus-**

háznak. A hatalmas közfelháborodás eredményeképpen azonban **Mária Terézia 1745-ben** engedélyezte a jászkunoknak, hogy katonai szolgálat és nem csekély összeg – 570.000 rajnai forint – fejében megváltásuk magukat. Ez volt a **redemptio**, vagy magyarosan a „megváltakozás”, egy korai **jobbágyfelszabadítás**, mellyel a megváltott személy szabad paraszti jogállásba került. **Kecskemét**, mely közigazgatásilag nem tartozott a **Kiskun kerülethez**, csak **1834-ben** tudta megváltani magát földesurától, a **Szász-Coburg Koháry** családtól, így ekkor **szabad várossá** válhatott.

A **reformkor** törekvései a Kiskunságban is hamar szárba szöktek. Kecskemét volt az első vidéki város, ahol könyvtárral és folyóirat-kölcsönzővel egybekötött **kaszinót** alapítottak. A reformkor számos nagy alakja is a Kiskunságban látta meg a napvilágot. A magyar drámairodalom kiemelkedő alakja és a **magyar nemzeti öntudat** egyik megteremtője, **Katona József** rövid életének jelentős részét szülővárosában, Kecskeméten töltötte, itt írta a **Bánk bánt** is. A Kiskunságnak azonban senki nem állított szebb és maradandóbb emléket, mint a Kiskőrösön született, majd Kiskunfélegyházán és Kecskeméten nevelkedett **Petőfi Az Alföld** c. versében.

Felröpülök ekkor gondolatban
Túl a földön felhők közelébe,
S mosolyogva néz rám a Dunától
A Tiszáig nyúló róna képe.

Déliábrós ég alatt kolompol
Kis-Kunságnak száz kövér gulyája;
Deleléskor hosszú gému kútnál
Széles vályu kettős ága várja. (részlet)

Petőfi ifjabb kortársa, a márciusi ifjak másik kiválósága, egyben a magyar irodalom másik felbecsülhetetlen értékű alkotója, **Jókai Mór** a kecskeméti Református Főiskolán hallgatott jogot, és igen mély nyomot hagyott benne a város: „*itt lett belőlem magyar író. (...) Egész írói működésemmek az alaphangulatát itt sajátítottam el*”. A kecskeméti Piarista Iskolát látogatta Katona József mellett **Táncsics Mihály** és **Klapka György** is.

A 19. századi **ipari forradalom** idején igen nagy mértékben változott a Kiskunság képe. A **folyószabályozások**, a **mocsaras árterek lecsapolása**, a nagyobb arányú, modernizálódó **szántóföldi gazdálkodás**, a rideg állattartás fokozatos visszaszorulása, valamint a **szőlő-, erdő- és gyümölcsfa-telepítés** jelentős változásokat idézett elő a térség ökoszisztémájában és az itt élő emberek életvitelében. Az emberi beavatkozás egyik legfőbb célja a **sívó** (azaz sivány, terméketlen) homok „**aranyhomokká**” változtatása, mely törekvés a 20. század folyamán is még elevenen élt. A 29 ezer hektárnyi **Kunsági Borvidék** ma messze a legnagyobb kiterjedésű borvidékünk. Természetvédelmi-ökológiai szempontból ezt a „fejlődést” azonban sokan inkább károsnak ítélik. Ezért is felbecsülhetetlen jelentőségű a **Kiskunsági Nemzeti Park** által megőrzött és bemutatott **homokbuckás, szikes-lápos pusztavilág**, mint egyedülálló természeti kincsünk és nemzeti értékünk.

A **20. századelő** soha nem látott, pezsgő kulturális életet hozott a Kiskunság – és mindenekelőtt – Kecskemét életébe. 1909-ben **Iványi-Grünwald Béla** a **Nagybányai Művésztelepből** kiválva, a **neósok** vezéregyéniségeként megalapította a mai napig is működő **Kecskeméti Művésztelepet**, melyet olyan neves képzőművészek és írók fémjeleztek, mint Kassák Lajos, Kisfaludy Strobl Zsigmond, Kmetty János, Koszta József, Kondor Béla és még sokan mások. Kecskeméten és a kiskun városokban a polgári miliő sajátosan magyar díszleteként egyre-másra épültek a **szeccszó** csodás palotái – nem ritkán úttörő jelleggel.

Az **irodalmi élet** számos kiválósága állított a Kiskunság sajátos világának örök emléket, és tette azt a magyar kultúra elidegeníthetetlen részévé. „*Az én írásaimban félegyházi nap süt, félegyházi szél fúj, félegyházi sárgarigó fűtyül. Ettől a várostól kaptam a kiskunok nyers, nyakas makacsságát is*” – vallotta a félegyházi születésű **Móra Ferenc**, a *Kincskereső kisködmön* írója. **Móricz Zsigmond**, aki többször is járt Kecskeméten, szinte megbabonázva írt a városról: „*Néztem ezt a gyönyörű Kecskemétet. Alig van szebb város az Alföldön. A városháza Lechner Ödön legszebb alkotása. Bűbájos épület. Előtte negyvenöt méter széles sugárút metszi ketté a girbegörbe régi utcák tömkelegét, s európai szépségűvé teszi a várost. Kétfelől nagyszerűen megépített s úgynevezett magyar stílusban tervezett paloták szegélyezik: mindenesetre egyéni jellege van a városnak.*” A Kiskunság nyugati peremén fekvő Apostagon született a **Nyugat** másik főmunkatársa, **Nagy Lajos**. Ottani élményeiből szötte **Kiskunhalom** című művét, mely kitűnő lenyomata az 1930-as évek kiskun paraszti kultúrájának. **József Attila** többször is megfordult **Szabadszálláson**, édesanyja szülővárosában. Ebből az élményanyagból született 1932-ben a **Holt vidék** című verse: „*Füstöl a víz, lóg a káka / kókkadón a pusztaságba. / Dunnába bútt fönn a magas. / Sűrű csönd ropog a havas / mezőben.*” (részlet).

1950-ben hozták létre a Kecskemét székhelyű **Bács-Kiskun megyét**, mely javarészt lefedi a Kiskunság területét és túl is nyúlik azon (Kalocsai-sárköz, Bácska). Az ország **legnagyobb kiterjedésű megyéjében** annak megalakulásakor alig **600 ezren** éltek. Ez a lélekszám az alapvetően mezőgazdasági múlttal rendelkező térségben – mely így kimaradt a nagyobb arányú ipari termelésből – az 50-es évek folyamán a tömeges elvándorlások okán tovább csökkent, a gazdasági és életszínvonalbeli lemaradás pedig az ország fejlettebb régióihoz képest egyre növekedett. Ehhez jelentősen hozzájárult az is, hogy a földek nagyobb hányada az **erőszakos térszerítésnek** ellenálló egyéni parasztgazdák kezében maradt, akik ellen az államhatalom tudatos gazdasági hadjáratot folytatott – tőkekivonással, különadókkal, büntetőperekkel és a tanyavilág felszámolására tett kísérletekkel.

Szintén 1950-ben, Kecskeméten jött létre **az ország első ének-zenei iskolája**, melyet később a város világhírű szülöttéről „**Kodály-iskolára**” kereszteltek. A jelenleg is működő, nemzetközileg is elismert iskola (Kodály Zoltán Ének-zenei Iskola) méltó örököse és továbbvivője a város

évszázados zenei hagyományainak, melyet **Kacsóh Pongrác**, a volt kecskeméti főreáliskolai igazgató (a *János Vitéz* c. daljáték szerzője), valamint **Bartók Béla** (a *Kecskemét is kiállítja* c. népdal gyűjtője) is fémjeleznek.

A rendszerváltás után az immár megyei jogú Kecskemét, valamint a Kiskunság rohamos fejlődésnek indult, amit enyhe **népességnövekedés** is követett. A megyeszékhelyen 2020-ban **110 ezer lakost** számoltak. Javult az infrastruktúra, üzemek, gyárak települtek. Ezek közül a legjelentősebbek a **gépjárműipari** (Mercedes-Benz, Knorr Bremse) és az **élelmiszer-feldolgozó** (Univer, Kecskeméti Konzervgyár) üzemek. **Katonai repülőtér**e miatt Kecskemét fontos katonai bázis is. A Kiskunság megszépülő, térkövezett és parkosított városközpontjai élhető közeget teremtenek a helybeliek számára, és vonzzák a turistákat – főként németeket és hollandokat.

Kecskemét és a Kiskunság jelentősebb települései dióhéjban

Az alábbi települések mind a **Dél-Alföld régióban**, azon belül is **Bács-Kiskun megyében** találhatóak. Budapest felől gépkocsival az **M5-ös autópályán**, vonattal a **Budapest-Szeged** vasútvonal felől érhetőek el.

Kecskemét

110 ezer lakos, Budapesttől 85 km DK-re.

Bács-Kiskun-megye és a **Kiskunsági Nemzeti Park székhelyének** címerében egy ágaskodó ezüst **bakkecske** látható, mely a város nevének eredetére utal. Egy legenda szerint a **Barátok templomának** védőszentje, Szt. Miklós püspök a 13. században a megtérített híveknek tenyésztésre kecskéket ajándékozott, ezért is nevezték később a várost *Aegopolis*nak, azaz „**kecskevárosnak**”. A 13. században alapított település egy évszázaddal később már **mezővárosként** funkcionált. Jóllehet a törökök elfoglalták, a „**szultán városaként**” bizonyos előjogokat élvezett. A 19. század közepétől nagyobb fellendülés vette kezdetét a környező hatalmas homokföldeken beinduló **szőlő- és gyümölcsstermesztésnek** köszönhetően. Joggal mondják ma már, hogy Kecskemét és környéke „**az ország gyümölcsöskertje**”, elég, ha csak a **kecskeméti barackpálinkára** gondolunk.

A város leghíresebb szülötte **Kodály Zoltán**, aki a vasútállomás egykori felvételi épületében látta meg a napvilágot. Az állomás felől az elegáns **Rákóczi úton** juthatunk be a városközpontba, melyet leginkább **szecessziós** építészeti emlékei tesznek különlegessé. A belváros másik

érdekessége, hogy a hajdan vallási türelméről híres város összes **felekezeti temploma** egymás tözsomszédságában helyezkedik el a több tér összekapcsolódásából létrejövő főtéren:

- **Öregtemplom** (kat. Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegye Urunk mennybemenetele érseki társszékesegyháza, 1774-99, copf, Osvald G., Kossuth tér 2.)
- **Barátok temploma** (kat. Szt. Miklós-templom, ~1290, gótikus, barokk, copf, Kossuth tér 5.)
- **Református templom** (1680-84, késő reneszánsz, barokk, copf, Szabadság tér 7.)
- **Evangelikus templom** (1862-63, romantikus, Ybl M., Arany J. u. 1.)
- **Görögkeleti templom** (1824-29, klasszicizáló, késő barokk, Fischer B., Széchenyi tér 9.)
- **Piarista templom** (1729-65, barokk, Mayerhoffer A., Jókai u. 1.)
- **Neológ zsinagóga** (ma Tudomány és Technika Háza, 1864-68, mór és romantikus, Zitterbarth J., Rákóczi út 2.).

A **szeccsziós városháza** (Kossuth tér 1.) közelében álló **Katona József Színház** (1896, eklektikus-neobarokk, Katona J. tér 5.) a pesti Vígszínház kecskeméti párja, minthogy tervezője ugyanaz a bécsi Fellner és Helmer építésziroda volt. A színház előtti barokk **Szentháromság szobor** (1742) a nagy pestisjárvány emlékére épült. A magyar színháztörténet egy kiemelkedő komikusa, **Latabár Kálmán** egy kecskeméti zsidó családban látta meg a napvilágot 1902-ben. A **Kecskeméti Rajzfilmstúdióban** pedig olyan népszerű magyar animációs filmek készültek, mint a 100 epizódot számláló *Magyar népmesék*-sorozat vagy a *Vízipók-csodapók*.

Kiskunfélegyháza

29 ezer lakos, Budapesttől 116 km DK-re.

„**Petőfi és Móra városa**” a 13. században még a legjelentősebb kun településnek számított a Duna-Tisza közén, nevét is az ekkor épült templomáról, a „**kiskunok egyházáról**” kapta. A török által elpusztított város a Habsburgok idején jelentős virágzásnak indult, így 1774-ben Mária Teréziától **mezővárosi rangot** és **vásártartó jogot** kapott. A századfordulón beinduló ipari termelés korszakának legszebb emléke a „**tulipános**” **szeccsziós városháza**.

Az egykori piactérre néz a klasszicizáló **Hattyú-ház**, melyben Petőfi édesapja, **Petrovics István** üzemeltette mészárszékkal egybekötött kocsmáját (1819, Mayerhoffer J., Nepomuki Szent János tér 9., ma városi könyvtár). Éppúgy fontos zarándokhely a család hajdani lakhelye, a **Petőfi Sándor Emlékház** (Petőfi S. u. 7.). Másik híressége a városnak **Móra Ferenc**, kinek emlékházzá alakított **szülőházát** a róla elnevezett utcában találjuk a 19. szám alatt.

A katolikus **barokk plébániatemplom** (Sarlós Boldogasszony Ótemplom, 1744-61) a régi, török által lerombolt templom köveiből épült. A **Kiskun Múzeum** barokk épületegyüttese (Dr.

Holló Lajos u. 9.) 1793-ban épült a nagy hatalmú kiskun kapitány egykori hivatalaként, mely bíróságként és börtönként is funkcionált. Ma a város helytörténetén kívül egy Közép-Európában egyedülálló **börtönkiállítást** is megtekinthetünk itt, melynek apropóját az adja, hogy az épület tömlőcében raboskodott egykor a hírhedt betyár, **Rózsa Sándor**. A múzeum udvarán az 1860-ban épült, eredetileg a város határában állott **Pajkos-Szabó-féle szélmalmot** is megcsodálhatjuk.

Kiskunhalas

27 ezer lakos, Kecskemét felől 65 km D-re, az 54-es és 53-as főutakon érhető el.

A „**csipke városa**” a Homokhátság legmagasabban fekvő részén, **homokbuckák** ölelésében terül el. A kezdetben mocsarakkal és apróbb tavak tömegével szegélyezett vidék ma már védett terület, ahol a fennmaradt **tórendszer** biztosítja a **madár- és vízi világ** háborítatlan nyugalma.

A tatárjárás dúlta terület a kunok betelepedésével kapott új erőre, így az 1439-es okiratokban már **városként** szerepel. A török hódoltság idején a **krími tatárok** többször lerohanták és feldúlták, de a Habsburg-török viszály **tizenöt éves háborúja** (1593-1606) sem múlt el pusztítás nélkül, ezért – hogy adófizetőkhez jusson – már a török újra benépesítette. A **Rákóczi-szabadságharc** egy véres csatájában kurucok százai estek áldozatul, ennek emlékére állították az ország első kuruc-szobrát (**Búsuló kuruc, 1904**) a Kossuth és a Bercsényi utca sarkán. A 18. században a hitéletében sokszínű, betelepülő lakosság és a **redempció** hatalmas gazdasági fellendülést eredményezett, mely a dualizmus korában érte el tetőpontját.

Ekkor, 1902-ben indult világhódító útjára a **halasi csipke** is, de a csipkevarrás mesterségét nemzedékeken átívelő hagyományként még ma is őrzik a **Csipkeházban** serénykedő népi iparművészek. Az alkotóházat idővel egy **Csipkemúzeummal** bővítették, ahol megtekinthető a ma már **hungarikumnak** számító csipke készítésének folyamata, eszközei és hagyománya (Kossuth u. 37.). Amennyiben a környék művészi alkotásaival, néprajzával, népművészetével vagy helytörténetével ismerkednénk, vagy netán a városháza tornyából élveznénk az elénk táruló csodás halasi látképet, az **Év Múzeumaként** kétszer is elismerést szerzett **Thorma János Múzeumot** érdemes felkeresnünk (Köztársaság u. 2.).

Kiskunmajsa

11 ezer lakos, Budapesttől 138 km D-re, az M5-ös autópályáról a 451-es főúton érhető el.

A Kiskunság déli peremén, Kecskeméttől 55 km-re, Csongrád megye határától alig pár kilométerre fekszik Majsa, melyet egy kun kapitány után **Mayossaistvánszállás** néven, 1436-ban

említ először oklevél. A török időben teljesen elnéptelenedett területre 1743-ban **katolikus jászok** települtek, kialakítván a mai város magját. Felépült a katolikus **Kisboldogasszony templom** elődje, amit később barokk stílusban bővítettek (1809), jóllehet – a magyar szokástól eltérően – kapuját nem a torony felőli, hanem az azzal ellentétes oldalon helyezték el. Tornyos részével szemközt épült a községháza (a mai **városháza**, 1786, barokk). Az **1837-ben mezővárosi rangot** szerzett település a századfordulón adományi pénzből **óvodát és leányiskolát** építtetett (1894). A ma is működő intézményt egykor bajor apácák működtették (**Szent Gellért Katolikus Általános Iskola és Óvoda**, Csontos Károly u. 2.). A két világháború között épült meg a várost Kecskeméttel összekötő, a Bugacpusztát átszelő keskeny nyomtávú gazdasági vasút (a most éppen szünetelő **Kecskeméti kisvasút**), mely igen nagy lendületet adott a város fejlődésének.

Majsa legfőbb turisztikai vonzereje ma a **Jonathermál Gyógy- és Élményfürdő** (Kőkút 26.), mely nevét a korábban a környéken termesztett Jonathan almáról kapta. Az 1850 körül épült, nádtetős, szabadkéményes **Tájház** a Kiskunság jellegzetes építészeti hagyományait tükrözi. Fontos zarándokhelye a városnak az **'56-os Emlékmúzeum** (Marispuszta tanya 244.), amely az első és eddig egyetlen ilyen jellegű emlékhely országunkban. A látogatók a szemközt álló, lövedékeket formáló **Kapisztrán Szent János '56-os Emlékkápolnában** (2002, Csete Gy.) róhatják le kegyeletüket a forradalmárok emléke előtt.

Kiskőrös

14 ezer lakos, Kecskeméttől 58 km DNy-ra, az 54-es főúton érhető el.

Kiskőrösi puszták újranevelését a török uralom után 1718-ban kezdték **evangélikus, felvidéki tótok** betelepítésével, akik fellendítették az elnéptelenedett települést, így II. József 1784-ben **mezővárosi rangot** adományozott az 5000 lakosúra duzzadt községnek. A 19. században a hordalékos, mocsaras területek megművelésével, a homoki adottságok kiaknázásával és a megfelelő kultúra ültetésével a település és környéke számottevő **szőlőtermesztő vidékké** vált. A század végén az ország tradicionális borvidékein hatalmas károkat okozó **filoxéra vész** nyomán ugyanis felértékelődött a homokhátság adta védelem a szőlőművelés terén: ekkorra Kiskőrös környékén hatalmas területeket ültettek be **szőlővel**, megalapozván a mai **Kunsági borvidéket**. A gazdasági fellendülésnek köszönhetően az akkor már csaknem 13 ezer lelkes települést 1882-ben bekapcsolták az akkoriban épülő **vasúti hálózatba** is. **Petőfi** születésének 150. évfordulójára, 1972-ben Kiskőrös **városi rangra** emelkedett, mellyel a Dél-Alföld régió fontos tényezőjévé vált. Jelenleg főleg a borászati, a gépipari és a logisztikai ágazatok jelentik az itt lakók számára a megélhetést.

A város leghíresebb szülötte **Petőfi Sándor**, kinek **szülőháza** már 1880 óta múzeum és

zarándokhely az akkortájt fellobbanó **Petőfi-kultusz** nyomán (Petőfi tér 5.). A **János Vitéz Látogatóközpont** (Martini u. 6.), mely egy ragyogóan felújított, 1845-ben klasszicista stílusban épített kúriában található, Petőfi közismert, népszerű művét teszi élményszerűvé az ide látogatók számára modern, interaktív formában.

Az Európában is egyedülálló **Közúti Szakgyűjtemény, Úttörténeti Múzeum** (Dózsa Gy. út 38.) 1968 óta mutatja be az út- és hídépítés eszközeit, szakkönyveit és térképtárát. Szintén a város büszkesége az elmúlt évszázad veterán autósodáit felsorakoztató **Old Car Museum** (Petőfi S. út 101.). A tótoktól kapott örökség megőrzésére és mindennapjaik bemutatására összeállított néprajzi anyagot a **Szlovák Tájház** (Szent István u. 23.) mutatja be. A 2 hektáron elterülő termál gyógyvizes **Kiskőrösi Rónaszéki Fürdő** (Erdőtelki út 17.) minden évben látogatók ezreit vonzza.

Tematikus túraútvonalak

Az alábbiakban két tematikus túraútvonal ismertetése következik. Az egyes bevezetők és a túraútvonalra tett javaslat után a témához tartozó látványosságok, illetve helyi érdekességek részletes leírása olvasható a megtekintésre javasolt sorrendben. Igény szerint a két túraútvonal egymásba is kapcsolható, így módon egy rendkívül lebilincselő, érzéki örömeiben is bővelkedő kulturális és wellness program válik megvalósíthatóvá.

A homok palotái - A szecesszió bűvöletében

Két évszázados osztrák elnyomásból ocsúdva Magyarország az **1867-es kiegyezéssel de jura** a független nemzetállamok sorába lépett. Hat évvel később, 1873-ban Pest, Buda és Óbuda egyesítésével létrejött a lenyűgöző fekvésű, metropolisz-jellegű főváros, **Budapest**, mely hatalmas lendülettel vetette bele magát a **millenniumi ünnepségek** előkészületeibe. Mindezt egy soha nem látott mértékben prosperáló gazdasági környezetben: az ipari termelés és a népesség robbanásszerűen növekedett, létrejött egy relatív magas életszínvonalon élő erős középosztály, mely a pezsgő kulturális élet fontos bázisává, fogyasztójává vált. Közigazgatási és kulturális közintézmények, városi paloták, bérházak, terek, parkok, csatornahálózat, közvilágítás és új közlekedési infrastruktúra tették egyre élhetőbbé a magyar városokat.

A folyamatosan alakuló és egyre erősödő **polgári identitás** szakadatlanul kereste azokat a formákat, melyekben kifejezhette önmagát. A 19. század historizáló stílusai a század végére már avíttasnak hatottak, az **építészet** és az újonnan létrejövő összművészeti ág, az **iparművészet** olyan modern formakincs után kutatott, mely egyrészt követte a mérvadó **európai** – azaz párizsi, londoni, bécsi – mintákat, másfelől **magyar**, hiszen a sokáig elnyomott **nemzeti öntudat** most végre szabadabban szárnyalhatott, mint valaha. Ez a hihetetlen össznépi energia olyan kulturális magasságokba emelte az országot, hogy az fővárosával egyetemben, a századfordulóra maga vált megkerülhetetlen tényezővé a világ kulturális porondján. **1896-ban** a művelt világ tekintetét Budapestre szegezte, ahol az ország fennállásának ezredik évfordulóját ünnepelte.

Ezen erős nemzeti öntudat és a többi kultúrmetropolisszal való egyenértékűség érzése hívta életre a **magyar szecesszió** koncepcióját, számos irányát és számtalan lenyűgöző megvalósulási formáját. A szecesszió tehát egyszerre volt népi és polgári, nemzeti és nemzetközi, hagyományos és modern – meglehet, ebből táplálkozik mai napig is megunhatatlan varázsa.

Jóllehet minden stílusirányzatnak megvan a maga **nemzeti karaktere** – hiszen más egy kicsit a francia gótika, mint az angol, és a bajor barokk sem pontos mása az itáliaiaknak – a szecesszió esetében mégsem csupán ilyen jellegű különbségekről beszélhetünk. A már akkoriban is bizonyos értelemben felgyorsult világban az egyes „nemzeti” szecessziós stílusok szinte egy időben jöttek létre. A különbségek elsősorban nem a másolásbeli tökéletlenségekből vagy az eltérő igényekből fakadtak, sokkal inkább az egyedi nemzeti és művészi koncepciók különbözőségéből. Így jött létre Angliában a **Modern Style** („modern stílus”), francia nyelvterületen az **Art Nouveau** („új művészet”), Olaszországban a **stile floreale** („virágos stílus”), a németeknél a **Jugendstil** („a fiatalok stílusa”) és az Osztrák-Magyar Monarchiában a bécsi **Sezession** („kivonulás”), illetve a

magyar **szecesszió** – mindez számtalan egyedi színezettel és formában. A szecesszió tehát nem nevezhető egy teljesen egységes stílusirányzatnak, mindazonáltal az egyes irányzatok azon koncepciójukban megegyeznek egymással, hogy el kívántak szakadni az addig bevett akadémiai – főként historizáló – stílusirányzatoktól, és helyette az ihletet inkább a gyökerekből merítették, lett legyen az a mélylélektan (mint Klimt festményein), a természet vagy éppen a **népművészet** hagyatéka. A latin gyökerű **szecesszió** szó eredeti jelentésében az akadémiáról való „kivonulásra” utal.

A stílus főbb jellemzői a szakadatlanul **hullámzó, hömpölygő vonalak** (vagy később a derékszögeket lehetőleg nélkülöző különleges **geometriai formák**), a növényi és állati motívumok, a démoni **femme fatale** – azaz a végzet asszonyának – megjelenítése (többnyire szertelenül kígyózó hosszú fekete tincsekkel), mindez erősen stilizált formában, különböző jellegzetesen **csillogó, vibráló színekben**, úgy mint az arany, a kék, a zöld, a vörös és a fekete. A stílus legismertebb magyar képviselői az építész **Lechner Ödön**, a festő **Rippl-Rónai József**, az üvegfestő **Róth Miksa** és a bútorasztalos **Thék Endre**.

A szecesszió leglátványosabb kifejeződési formája az **építészet**, illetve az épületek külső és belső kialakításában szerepet játszó **iparművészeti** elemek – üveglablakok, mozaikok, kerámiaburkolatok, kovácsoltvas- és asztalosipari remek. A korabeli szecessziós épület a hozzátartozó berendezési tárgyakkal és művészi alkotásokkal – adott esetben a környező, hasonló kialakítású épületekkel és utcaelemekkel együtt – **összművészeti alkotások** voltak. Ezek nagy része mára már az enyészeté lett: az épületek sokszor önmagukban vagy – ami még rosszabb – betonházak között árválkodnak, sok külső díszről lecsupaszítottan, eredeti berendezésük megsemmisült vagy máshová került. Sétáink során érdemes lesz olykor a fantáziánkat is segítségül hívni, hogy úgy láthassuk az adott épületet, ahogy azt a századforduló polgárai láthatták.

Minthogy a **magyar szecesszió** építészeti koncepciójában eleve benne foglaltatik a néphagyomány, a **népi motívumkincs** megjelenítése, sehol nem illeszkednek ezek az építészeti remek. olyannyira **organikusan** a környezetükbe, mint a **vidéki városokban**. Az ún. „**alföldi szecesszió**” többé-kevésbé épségben fennmaradt darabjai ma már többségükben **műemlékvédelem** alatt állnak.

A Kiskunság szecessziós építészeti emlékeinek gépkocsival történő bejárására javasolt útvonal: *Kecskemét – Kiskunfélegyháza – Kiskunmajsa – Kiskunhalas*.

Kecskemét

Mint az talán egyetlen másik magyar város esetében sem tapasztalható, a legjelentősebb városi paloták javarészt a szecesszió stílusában épültek. A kiegyezés utáni évtizedek Kecskeméten

is látványos fejlődést eredményeztek minden téren. A századfordulón a város élén a már-már legendás hírű polgármester, **Kada Elek** állt. Hatalmas erőfeszítéseinek eredményeképp a homokos-saras pusztai mezővárosból egy **polgári miliójú nagyváros** született: villany- és vízvezetékek, csatorna- és úthálózat, szecessziós paloták, mindezekhez pedig a vasút felől egy széles, sárga keramitburkolattal kövezett, dupla fasorral szegélyezett, fél kilométer hosszúságú „**palotás sugárút**” vezetett, a **Rákóczi út**, mely mai napig is Kecskemét ütőere. *„Ez a kecskeméti Rákóczi út a legszebb útvonal az egész országban. Az ember megérzi, hogy alföld ez. Nagy városépítő volt, aki kiszabta. A puszták levegője, a rónák szele söpri. Itt nagyot lehet lélegezni.”* – írja Móricz Zsigmond őszinte csodálattal.

A „**puszták metropoliszává**” fejlődő várost **1911. július 8-án** igen komoly, bár emberéletert nem követelő **földrengés** sújtotta, melynek következtében számos régi és újonnan épült ház is megrongálódott. Ennek ellenére az építkezések az első világháború kitöréséig nagy lendülettel folytatódtak.

Cifrapalota (1902, Rákóczi út 1.)

A Rákóczi út és a Szabadság tér találkozásánál, az egykori kecskeméti zsinagógával szemközt épült fel a sugárút és **Kecskemét legelső polgári palotája**, mely a mai napig a város leghíresebb épülete. Elnevezését különleges, élénk színekben pompázó díszének köszönheti, melyek a mázas tetőcserepekkel együtt a pécsi **Zsolnay-gyárban** készültek. A dupla-lépcsőházas palota első emeletén eredetileg a **Kereskedelmi Kaszinó** működött, alatta üzletek, a felsőbb szinteken pedig elegáns polgári lakások sorakoztak.

A **magyar népművészet** által ihletett „**magyaros szecesszió**” vitathatatlan csúcsteljesítménye a Lechner körül kialakuló építészcsoporthoz kikerülő építésznek, **Márkus Gézának** köszönhető. A viszonylag fiatalon, 43 évesen elhunyt zsidó származású építész még a jelenleginél is díszesebb, saroktornyos palotát tervezett, mely csupán a pénzsűke miatt egyszerűsödött némileg. A végeredmény azonban így is fenomenális. A „**cifra**” **majolika-díszek** mintha csak a városlakók örök optimizmusáról mesélnének. A **népművészeti motívumok** az egész épületet gazdagon átszövik – akár egy organikus egész. A homlokzat alsó szegmense érdekes módon úgy lett kialakítva, mintha az épület talapzatát egymásra fektetett farönkök alkotnák. Fölöttük szív alakú falfelületek, színes kerámiabetétek, szertelenül hullámozó, ajtó- és ablakkeretek, párkányok. Mindezt egy színes majolikacserepes magastető koronázza, sajátosan formált **pirogránit** díszekkel: kék tulipánokkal, koronaszerű okkersárga padlásablakokkal, gombaszerű kéményekkel.

A díszes épület 1983 óta a **Kecskeméti Katona József Múzeum** kiállításainak ad otthont, így jegyet váltva a múzeumba a város kincsei mellett az épület pompás belső kialakítását is megcsodálhatjuk. Legszebb része a **díszterem**, melynek mennyezet alatt futó párkányain **pávák**

csücsülnek – a szecesszió egyik kedvelt motívuma.

Izraelita bérház (1903, Rákóczi út 2.)

A Cifrapalotával átellenben, a zsinagóga oldalában meghúzódó egyemeletes szecessziós lakó- és üzletház az izraelita hitközség építtette abból a célból, hogy az újonnan épülő elegáns sugárúthoz hozzáillessze a neológ „zsidótemplomot”, és a valamelyest korábban, romantikus stílusban fogant épületet egyszersmind modern, szecessziós köntösbe öltöztesse. Bár az építész neve ismeretlen, Márkus Géza és a Cifrapalota hatása elvitathatatlan.

A szelíden hajló, karéjos nyílászárók keretei stilizált virág- és szívmotívumokat formálnak, melyeket finom eleganciával ékesítik a kék-zöld pirogránit gömbök és szívecskék. Ugyanezeket látjuk a földem alatt vízszintesen futó szalagdíszben is, utóbbi a romantikus zsinagóga díszítőeleme is. Az építész így teremtett tökéletes átmenetet a régi és az új között. Sajnálatos módon az épület állaga mostanra meglehetősen leromlott, igencsak áhítozza a szakszerű felújítást.

Úri Kaszinó és Gazdasági Egyesület (1909, Rákóczi út 3-5.)

A Cifrapalotától balra egy másik, szerényebb kivitelű, méreteiben impozáns, szintén szecessziós, két részből álló épületegyüttes kapott helyet, melyet Lechner egy másik követője, a **Kecskeméti Művésztelep** egyik alapítója, **Jánszky Béla** tervezett **Szivessy Tiborral** közösen. A sikeres építészpáros nem sokkal később a Művésztelep épületeinek megtervezésére is felkérést kapott. A Rákóczi úti épületek mára elenyészett homlokzati **freskóit** egykor a Művésztelep vezető művésze, **Iványi-Grünwald Béla** tervezte.

Az épületkomplexum a szecesszió ún. „**népies**” ágának egy impozáns képviselője. A magyar **népi építészet** ihlette stílusban épültek többek között a Fővárosi Állatkert **Kós Károly** által tervezett állatházai is. A fő szempont a különböző **szerkezeti elemek láttatása** volt, a díszesen faragott, fából készült ajtók, ablakkeretek, párkányok hangsúlyos megjelenítése – egyéb díszítőelemek visszaszorításával –, valamint a díszesen kialakított **magas, tornyos tetőszerkezet**, a csúcsos oromzat. A parasztházakat idéző, fehérre meszelt külső falfelületek erősítik a puritán, rusztikus hatást, és még jobban kiemelik a szerkezeti elemek díszítettségét. A Rákóczi útra néző sarokerkély korlátja kopjafákat mintáz, az enyhén előreugró ablakok pedig cserepes tetejükkel székely kapukra emlékeztetnek. 1913-ban ebben az épületben adta első kecskeméti koncertjét **Bartók Béla**.

Református Újkollégium (1913, Szabadság tér 7.)

Kecskemét központja gyönyörű, parkosított terek egymásba kapcsolódásából jön létre, melyeket történelmi épületek sora szegélyez. A Rákóczi út kiszélesedésével létrejövő Szabadság

téren szintén a **népies stílus** jegyében épült a hajdani **Református Főgimnázium és Jogakadémia** (a jelenlegi Kecskeméti Református Általános Iskola és Gimnázium). A református egyház az újonnan épülő kollégiumot a templom mellett kívánta felépíttetni, amire a várostól 1910-ben megkapta a szükséges telket és a jóváhagyást. A tervezéssel – pályázat kiírása nélkül – **Mende Valért** bízták meg, aki **Kós Károllyal** együtt tagja volt a Lechner nyomdokain haladó **Fiatalok Csoportjának**. A kivitelezés csak pár hónappal a **földrengés** előtt kezdődött, ezért az nagyobb fennakadást szerencsére nem okozott.

Az épület tervét **középkori várak** és **erdélyi templomok** ihlették. Ezt igazolja az alsóbb részeken megjelenő terméskőburkolat, a hangsúlyos középrizalit, a portikusz csúcsíves árkádsora, a keskenyen felfutó magas ablakok és a tornyos felépítmény is. A sötét-szürkésbarna és hófehér falrészek, valamint a nagy tömegű vörösesbarna tetőszerkezet kontrasztja sajátos dinamizmust kölcsönöz a monumentális épületnek. A tető mintázata **erdélyi szőttest** ábrázol. A szándékosan enyhén **aszimmetrikus** homlokzati struktúra mozgalmasságát szürkés kerámiadíszek fokozzák, melyek több helyütt **baglyot** formálnak. A szecesszió e kedvelt motívuma itt a **tudomány** fontosságát hangsúlyozza. A **díszterem** színpompás üvegablakait Róth Miksa 3 évvel fiatalabb öccse, a szintén üvegfestő **Róth Manó** készítette, melyek témáit elsősorban a kálvini reformáció adja.

Luther-palota (1913, Szabadság tér 3.)

Mende Valérnak akkora sikere volt az új városi parkot uraló Újkollégiummal, hogy az **evangélikus egyház** is őt kérte fel **bérpalotájának** megépítésére. A stílus természetesen ugyanaz, az eltérő funkció és a szerényebb léptékek azonban itt kissé más megvalósítást eredményeztek. A hófehér homlokzatú bérpalota esetében tovább fokozódik az **aszimmetria**. A homlokzatot zárt erkélyek, kovácsolt vaskorláttal szegélyezett teraszos kiugrók, tornyok, boltívek és csúcsíves ablakok teszik izgalmassá. Népi motívumokkal díszített átjárója a **belső udvarba** csalogat, mely szintén gyönyörűen kiépített és bensőséges hangulatot áraszt.

Népbank-palota (1912, Szabadság tér 1.)

A téren tovább haladva találjuk a Budapesti Zeneakadémia és a Klotild-palota tervezőinek, a kecskeméti születésű **Korb Flórisnak** és építéstartársának, **Giergl Kálmánnak** az alkotását, az egykori **Népbank iroda- és bérházát**, melyen kétségkívül keverednek a **szecessziós** és **historizáló** elemek. Az épület a háború után először pártbizottsági székházként, majd **Sajtóházként** működött, ma újonnan kialakított luxuslakások várják jómódú tulajdonosaikat.

Katolikus bérház (1912, Kossuth tér 5.)

Balra mellette áll a sarkon a modern **Lordok háza** (1968), melynek helyén állt egykor a **Jánszky-Szivessy** építészpáros által tervezett, monumentális méretű, szecessziós **Katolikus bérház**. Az épületszobrászati munkákat itt is **Kisfaludy Strobl Zsigmond**, a külső homlokzati freskókat pedig **Iványi Grünwald Béla** készítette, ahogy azt az **Úri Kaszinó** esetében is láthattuk. A Lordok háza falán ma már csak tábla emlékeztet az 1964-ben lebontott szecessziós épületre.

Városháza (1896, Kossuth tér 1.)

Srégen átellenben, szintén a Kossuth téren terpeszkedik Magyarország legmonumentálisabb szecessziós városházája, melyet nem kisebb név, mint az „új magyar stílus” szülőatyja, **Lechner Ödön** fémjelez, aki hajdani évfolyamtársa, **Pártos Gyula** segítségével alkotta meg ezt az építészeti remekművet. Különlegessége, hogy a szárnyait bontogató ifjú Lechner összkoncepciója kialakításához ekkor még számos különféle formakincsel „kísérletezett”, így lehetséges az, hogy a **francia neoreneszánsz** mellett itt jól megférnek az **indiai templomépítészet** egyes elemei is.

A három évi építkezést követően a **millennium évében** átadott városháza méreteiben híven tükrözi a századfordulós Kecskemét lendületes törekvését azon irányba, hogy a poros mezővárosból elegáns európai nagyváros fejlődjön, megőrizve nemzeti jellegét is. A szecessziós stílus legelső kecskeméti hírnöke ezt a törekvést hirdeti szerte a városban.

Mind az épület külső kialakításában, mind a belső építészeti elemeken megfigyelhető már a jellegzetes szecessziós eszköztár – az anyaghasználat és a formakincs tekintetében egyaránt. A homlokzatot a pécsi **Zsolnay-gyár** színes **mázás kerámiái** ékesítik, mely hatalmas lendületet és egyedi színezetet adott az új magyar építészeti stílus megalkotásában. A motívumkincset kézenfekvő, hogy a méltán világhírű **magyar népművészet** adja. Lechner unokaöccse, Kismarty Lechner Jenő szerint a Kiskunság népe még nevet is adott az egyes díszítményeknek: „*A hajló, karcsú csipkeszegést 'hernyó'-nak, a kunkorodó, tömörebb formákat 'kakastaréj'-nak, a falak képterei körül csoportokban alkalmazott gyöngyszerű csomókat tojásalakjuk miatt 'kígyótojások'-nak nevezte el.*” A szimmetrikus elrendezésű épület középrizalitja erősen előreugrik, a bejárati portál felett elegáns arkádsort képezve. A karéjos oromzat csúcsán „**Árpádka**” – ahogy a helybéliek nevezik a fejedelem kecses alakját –, alatta a város címere, a vörös címerpajzsban ágaskodó bakkecske. A híres **harangjátékot**, mely napjában többször Kecskemét híres dallamait játssza, csak 1982-ben, Kodály Zoltán születésének 100. évfordulója alkalmából helyezték el a bejárat feletti ívelt *loggián*.

Az épület belső tereiben **Götz Adolf** élénk színekkel megfestett fali és mennyezeti ornamentikája, valamint **Kratzmann Ede** színes üvegablakai erősítik a szecessziós hatást. A díszteremben **Székely Bertalan** utolsó munkái láthatóak: az egymással szemközt elhelyezett *seccók*

(*Vérszerződés, Ferenc József megkoronázása*, 1895-7) Magyarország ezeréves fennállását hirdetik. A jelenleg felújítás alatt álló városházát 2021-től várhatóan már teljes, eredeti pompájában lehet majd látni Kecskemét főterén.

Iparos Otthon (1907, Kossuth tér 4.)

Az 1829-ben épült **Görögkeleti templom** mellett kapott helyet az egyre erősödő **Kecskeméti Ipartestület** székháza. A tervezésre és megépítésre 1904-ben kiírt pályázatot két zsidó származású, budapesti műépítész, **Komor Marcell** és **Jakab Dezső** irodája nyerte el. Fiatalabb éveikben mindketten dolgoztak Lechnernek is. Komor 1944-ben, 76 évesen a fasizmus áldozatául esett, Jakab a vészkorszakot már nem érthette meg. A kivitelezést – az épület jellegéből adódóan – jobbára helyi iparosok végezték, leszámítva néhány speciális munkát. Az üvegablakok terveit **Róth Miksa** készítette a műlakatos munkákat **Reismann Márton** végezte.

A dekoratív, népi ihletésű főhomlokzat a Széchenyi téren lévő buszpályaudvarra néz. A hullámzó polikróm **majolika-ornamentika** és az oromzatot díszítő attika Lechner méltó követőivé avatja a fiatal építészpárost. A pompás szecessziós épületet a szovjetek anno szénraktárnak használták, jelenleg az **Ifjúsági Otthon** működik benne kávézóval, művész-mozival és rendezvénytermekkel. A **400 férőhelyes mozit** még 1937-ben alakították ki az 1. emeleti, egykori **táncteremben**, melynek **üvegmozaik-berakásos mennyezetét** 2004-ben renoválták.

Izraelita Bérház (1910, Kossuth tér 5.)

Az Ifjúsági Otthontól jobbra látható szecessziós épületet feltehetően szintén a **Komor-Jakab** építészpáros tervezte, az izraelita felekezet számára. A mozgalmas tetőzetű bérház harmonikusan illeszkedik az Iparos Otthon festői tömegéhez. Zöldes színű homlokzatán íves vakolatszalagok és párkánysávok kígyóznak.

Ortodox zsinagóga (1918, Katona József tér 12.)

Az **ortodox zsidó hitközség** 1918-ban megvásárolta és szecessziós stílusban, zsinagóga céljára átépíttette az „*Ét- és Táncterem a Pistához*” címzett vendéglőt. A második világháborúban megrongálódott épület hanyattatott sorsának az 1989-ben kezdődött rekonstrukció vetett véget, ahol aztán a **Magyar Fotográfiai Múzeum** lelt otthonra. Az alsó szint ma kiállítóterem, az egykori női karzaton könyvtár és kutatóhely kapott helyet. Az udvarban, a hajdani zsinagóga homlokzatán emléktábla őrzi a vészkorszak zsidó áldozatainak emlékét.

A téglalap alaprajzú, egyemeletes épület középső tömbjét cseréptetős nyeregtető zárja. Ehhez csatlakozik az utca frontja felől egy **hullámvonalas attikával** felmagasított, rézlemezzel fedett földszintes épületrész, melyben eredetileg üzlethelyiségeket alakítottak ki. Ezeket a hitközség tagjai

bérelhették. A baloldali kétszintes melléképületben kóser vendéglő üzemelt. A karzat szintjén körben **dávidcsillagos körablakok** biztosítják a természetes fényt. A síkmennyezetes szakrális teret egykor **díszítőfestéssel** látták el, melyet sikerült részben helyreállítani. Az állatábrázolások és a héber feliratok egy **talmudi példázatot** hirdetnek: „*Légy erős, mint a párduc, könnyű, mint a sas, gyors, mint a szarvas és bátor, mint az oroszlán, hogy megtedd menyeei Atyád akaratát*”. A női karzatos régen az épület mögött kialakított fedett falépcsőn keresztül lehetett megközelíteni.

Kecskeméti Állami Főreáliskola (1914, Dózsa György út 1.)

A megyeszékhely egyik legpatinásabb iskolája, a **Kecskeméti Katona József Gimnázium** is egy tekintélyt parancsoló, **késő szecessziós** épületben működhet 1957 óta. A kissé szigorúbb stílusban, funkcionálisan kialakított palota **Löblbach Kálmán** tervei alapján épült az első világháború előestéjén a városközponttól délnyugatra, és a **Fiatalk** csoportjának művészi törekvéseit tükrözi. Az épület alapozásakor honfoglalás-kori sírokat is feltártak. A második világháború idején az iskola katonai kórházként működött.

A parkosított **Boldogasszony térre** néző, szélesen terpeszkedő épületet némileg kecsesebbé varázsolja a meredeken felszökő oromzat, melyben a kerámiából készült **magyar királyi címer** felett egy tekintélyes **óra** világít fehérén. Az ablakokat **tulipános kerámiabetétek** koronázzák, az ablakok között pedig apró, **terrakotta szobrok**: medvéken, csigákon, sasokon lovagló gyermekek. A belső térnek a két szárny lépcsőházainak zöldre festett, szecessziós mintázatú **kovácsolt vaskorlátja**, valamint az egyes szinteken, az épület középtengelyében elhelyezett **eozi nmáz** **Zsolnay-díszkutak** kölcsönöznek ünnepélyes hangulatot. A jobb épületszárny meghosszabbításaként, egy elegáns folyosó-átkötéssel épült meg az egykori **Igazgatói lak** a Dózsa György út és a Mária körút sarkán.

Mátyás téri Elemi Népiskola (1913, Bethlen krt. 65)

A **Jánszky-Szive** építészpáros által tervezett késő szecessziós épületet sokan csak „**gyöngyvirágos iskola**” néven emlegetik, utalván a homlokzat virágos motívumaira. A hajdani Budai kapu mellett felhúzott egyszintes iskolaépület íves kialakítású, oszlopokkal hangsúlyozott, kovácsoltvas főbejárata a Bethlen körútra néz, felette parányi harangtorony ékeskedik. Ma a **Corvin Mátyás Általános Iskola** működik benne, a régi épületbe az új szárnyon keresztül lehet bejutni.

Különleges megjelenését az ablakok közti mezőkben elhelyezett, függőleges, téglalap alakú kazettákba szerkesztett **sgraffitós vakolatdíszek** adják: stilizált tulipánok, gyöngyvirágok, melyek szertelenül kacskaringóznak a számukra kijelölt szigorú térsíkban. A homlokzati dísz terve **Falus Elektől** származik, aki Jánszky Bélához hasonlóan a **Kecskeméti Művésztelep** lakója volt. Falus alkotásain (szőnyegtervek, könyvborítók, épületdíszek) a szecesszió **dekorativitása** nyer teret. Az

egykor a művésztelepen működő **szőnyegszövő műhely** szőnyegterveit is ő készítette.

Kiskunfélegyháza

Városháza (1911, Kossuth L. u. 1.)

A város két főutcájának találkozásában 3 szintes, 45 méteres **órátorony** hirdeti a félegyházi városházát, mely „*tornyosan áll s cifrán, mint a puszta virága*” – ahogy azt a félegyháziak büszkén hangoztatják. Ha tekintetünket a városháza oromzatára emeljük, mintha valamely hímezett pruszlikot látnánk magasra kifüggesztve. Ha van **magyaros szecesszió** – márpedig van! – akkor a félegyházi városháza egész biztosan annak mintapéldája. Nincs szem, mely ne állna meg gyönyörködni a mázas **Zsolnay-majolikák** színpompás tulipános kavalkádjában. A **népművészeti ornamentika** ráadásul nem csupán a kerámiadíszekben, hanem az **oromzat tagozódásában** és a **tetőcserepek mintázatán** is tetten érhetőek, mi több, bekúszik az épület belső tereibe is. A toronyba éppúgy, mint a díszterembe, ahol félköríves ablakokba rakott színes **mozaiküvegek** fokozzák az elvarázsolt hangulatot. A stilizált virágoktól ékes színpompás falakon portrék és domborművek sorakoznak – a haza és a város dicső alakjai.

Milyen jó, hogy az 1903-ban helyszűke miatt kiírt első tervpályázatra a beérkező pályaművek közül egyiket sem találta arra érdemesnek a bíráló bizottság! Érdemes volt várni. Két évvel később Lechner már **Vas József** tervét ajánlotta kivitelezésre. Az első kapavágás helyi pártvillongások, csatározások, tervátdolgozások folytán olyannyira megkésve – csak 1909 tavaszán – történt, hogy az akkor már sokat betegeskedő díjnyertes építész gyógykezelésre Ragusába utazott, és ott elhalálozott. A munkálatokat ekkor egy másik pályázó, Vas rokona és korábbi munkatársa, **Morbízer Nándor** irányította, aki jó pár dolgon változtatott, így a majolika díszek, a lépcsőház és a torony kialakításán is. A méltatlanul elfeledett építész-páros remekét így csak 1911-ben adták át funkciójának, a díszítő majolikákat azonban még később, 6 év elteltével helyezték el a homlokzaton.

A középrizalitot díszítő oromzati attikafal felső, szív alakú sávjában fedezhetjük fel a város **címerét**. A régen kocsibehajtásra is alkalmas **bejáratí arkádsor** felett körácsos **erkélyt** látunk, melyről hajdan a városatyák szólhattak a néphez, vagy épp csak kiálltak levegőzni, ha épp úgy tartotta kedvük, az erkély mögött húzódik ugyanis a két szint magasságú, 300 fő befogadására is alkalmas díszes **tanácsterem**.

Frank-ház (1910, Mártírok útja 2.)

A városházával szemközt egy monumentális méretű, zöldes-szürkés homlokzatú sarokház magasodik, a hajdani **Közgazdasági Takarékpénztár**, melynek tervezője a nem túl ismert, nagykikindai származású budapesti építész, **Karvaly Gyula** volt. A mindössze pár hónap leforgása

alatt felhúzott épületet a legmodernebb belső berendezéssel, villanyvilágítással és vízvezetékkel szerelték fel. Az egyemeletes L-alaprajzú palota legszebb díszé a hangsúlyos középrizalit oromzatának csúcsán látható, kőből készült **szoborcsoport**: az egy férfi- és nőalak által közrefogott **méhkas** a pénzintézet funkciójára, a takarékos gyűjtögetésre utal, mely szimbólumot több más korabeli bank- és biztosítótársaság épületén is fellelhetjük.

Kneffel-ház (1910, Daru u. 1.)

Tovább sétálva a város „**ligetős főutcáján**”, a **Kossuth utcán** több kisebb, szecessziós városi palotára is bukkanhatunk. A jobbra nyíló Daru utca a Zrínyi utca torkolatánál egy kisebb térbe szélesedik. Itt épült meg a német származású Kneffel Ede háza a magyaros szecesszió jegyében. A szépen renovált épületet elbűvölő majolika-ornamentika ékesíti. A ház előtt húzódó parányi parkban állították fel **Móra Ferenc mellszobrát** (Istók János).

Propper-ház (1909, Kossuth u. 8.)

A **Szent István templommal** szemközt álló, **Barta József** és **Kovács József** által tervezett szecessziós épületet 1909-ben egy orvos, **Propper Miksa** építtette a saját használatra. Az orvos arról volt híres, hogy állítólag visszavarrta egy fiú fülét, miután azt lerúgta egy ló. Az épületet sajnos többször átépítették, eredeti timpanonos homlokzata helyett ma sokszögű főoromzat látható. Lendületes vonalvezetésű vakolatdíszai az épület hajdani szépségéről árulkodnak.

Bányai-ház (1910, Kossuth u. 12. / Attila u. 2.)

Kicsivel arrébb találjuk **Bányai Mór ügyvéd** házát, melyet – a városházához hasonlóan – szintén a **Vas-Morbitzer** páros tervezett. Dekoratív, vöröses homlokzatát fehér vakolatdíszek ékesítik. A műemléképület az elmúlt évtizedek folyamán sajnálatos módon jelentős átalakításokat szenvedett: a 70-es években betemették pincéjét, és lerombolták a főbejárat szecessziós díszait, 2008-ban pedig – a legutóbbi felújítás során – az addig művelődési házként funkcionáló épület kosáríves ablakait egyenes záródásúakra cserélték. Az alsó szinten ma **Kovács János cukrászmester** minőségi cukrászdája működik.

Fekete-ház (1907, Molnár Béla u. 2.)

Hófehér homlokzatának élénk színű majolikadíszeiről és vakolatarchitektúrájáról híres a városházától nem messze, a Molnár Béla utca elején álló ház, melynek terveit **Fábián László** készítette. A **magyaros szecesszió** stílusában fogant lakóházat **Fekete Gáborné** építtette – innen az elnevezés. Az 1990-es években északi oldalát átépítették, többször bővítették, az alagsorában üzlethelyiséget alakítottak ki.

Constantinum (1908, Petőfi u. 2.)

A szecessziós épületet 1907-ban kezdték építeni abból a célból, hogy elhelyezzék benne a **Schuster Konstantin** váci püspök által alapított **leánynevelő intézetet**. Az elhunyt püspökről elnevezett intézmény falai között az elemi népiskola és polgári leányiskola mellett egy tanítóképző és egy mezőgazdasági leányiskola is működött. Az államosítást követően állami iskolák kaptak benne helyet, 1997 óta pedig újra a nagy hírű katolikus oktatási intézmény, a **Constantinum** végezheti áldásos tevékenységét a szépen helyreállított műemléképületben.

Kanizsai-ház (1911, Petőfi u. 11.)

A szemközt látható kisebb szecessziós lakóházat **Kanizsai Nagy Antal városi főmérnök** tervezte és építtette saját célra 1911-ben. Íves kiképzésű főhomlokzatán virágfüzérés vakolatdísz, belső terében **homokfűvott üvegbetétek** találhatók. A rendszerváltás után igényesen felújított épületben a **Constantinum diákotthona** kapott helyet.

Kiskunmajsa

Majsa, mint ahogy azt több kisebb mezőváros esetében is tapasztalhatjuk, a szecessziónak egy „**mérsékeltebb**” változata honosodott meg a századfordulón: az új stílus inkább csak a homlokzati tagozatokat és az ornamentikát érintette, miközben az épület hagyományos alapszerkezete változatlanul a 19. századi vagy még korábbi mintákat követte. Minthogy a századelőn már igencsak esedékessé vált a városközpont szanálása, a város egy komplex beruházási és építkezési tervet dolgozott ki, mely feladat ellátására egy **szépítőbizottságot** is létrehozta. Ezen munkálatok eredményeképp alakult ki a városközpont jelenlegi látképe.

A Petőfi tér szecessziós épületegyüttese (1913-14)

A **főteret** észak felől, a **Fő utca** tengelyében jobbra egyszintes, de igen robusztus, szélesen elnyúló **eklektikus-szecessziós** bérházak keretezik. Ezek közül kettőt egy **nyíregyházi** kötődésű építészpáros, **Papp Gyula** és **Szabolcs Ferenc** tervezett.

Az egyik egy **sárgás homlokzatú saroképület** (Fő u. 67.), melynek két végét és a sarokrészt egy-egy enyhén előreugró falrész és magasba törő „párta” hangsúlyoz. Míg az ornamentikában és a falsávok kialakításában még klasszikus elemek is tetten érhetők, a hullámos-félköríves záródások, a hármas tagolású padlásszellőzők, a tömzsi műkö- oromdíszek, valamint a magas palatetős szerkezet már egyértelműen a szecessziós eszköztár részét alkotják.

A másik, szintén palatetős saroképület **fehér-szürke homlokzatával** a Fő utca és a **Konecsni**

György Művelődési Központ által dominált, szökőkutas **Hősök tere** találkozásában áll (Hősök tere 3.). A sarki üzlethelyiségben – a hagyománynak megfelelően – a Balzsam Patika működik, hiszen ezt eredetileg is egy gyógyszerész bérelte. A homlokzat kialakítása a **geometrikus szecesszió** stílusát követi, magasított oromfallal, kis fióktetőkkel, valamint kovácsoltvas rácsokkal koronázott, magas csonkagúla-tetővel. A sarokrízalit felső részén látható **Hermész-ábrázolások** egyfelől az épület kereskedelmi funkciójára utalnak, másfelől a patikus-foglalkozásra, hiszen Hermész kígyós hírnökbotját, a **caduceust** az orvoslás és az alkímia szimbólumaként is használták.

Szintén szecessziós és igen hangsúlyos az előző kettő közé ékelődött, **Fő u. 80.** szám alatti, **vörösre vakolt és klinker téglával** rakott épület.

Kiskunhalas

A kiegyezés után a kiskunhalasi polgárság körében is megnőtt az igény egy modern városközpont kialakítására. A **mezővárosi polgárság** egyre erősödő gazdasági ereje és önkifejezési törekvése hozta létre az újonnan megalkotott impozáns főtér, a **Hősök tere** környékén sorakozó eklektikus-historizáló, valamint szecessziós épületeket.

Városháza (1906, Fő tér 1. / Hősök tere 1.)

2014-2015-ben a városközpont egy csaknem **1 milliárd forintos beruházás** eredményeképpen csodálatos módon megújult. Ennek keretében a szecessziós városházát az eredeti terveket is figyelembe véve újítták fel. A jelenlegi épület helyén már a 18. század közepétől állt egy jóval szerényebb kivitelű, egyszintes városháza, melyet először a reformkorban bővítettek **klasszicista** stílusban, **Fischer Ágoston** kecskeméti építőmester közreműködésével. A 20. század elején, a gazdasági és kulturális fellendülés eme nagyszerű korszakában a halasi városháza is kész volt a megújulásra. 1906-ra – **Hikisch Rezső** és **Kotál Henrik** tervei alapján – újfent átépítették és kibővítették a városatyák székhelyét, immár az akkortájt legmodernebbnek számító **szecessziós** stílusban: a jelenlegi városháza így egy régebbi klasszicista és egy újabb, szecessziós épületrész harmonikus egésze.

A négyszárnyas, kétszintes, saroktornyos épületkomplexum a mezővárosi miliőben ma is monumentális hatást kelt. Leghangsúlyosabb része a **tűztorony**, Kiskunhalas egyik szimbóluma, mely a felújítás óta – belépőjegy ellenében – belülről is megtekinthető. A **Thorma János Múzeum** által működtetett panorámatorony megmászása közben az itt elhelyezett modern, interaktív állandó **helytörténeti kiállításnak** köszönhetően számos, a város kultúrtörténetével kapcsolatos információval gazdagodhatunk, a torony **panorámateraszáról** pedig páratlan rálátás nyílik a városra.

A kelet fele néző főhomlokzatot **csúcsíves árkádsorral ellátott portikusz** díszíti. A szürkére festett, höbörcsös vakolást szeszélyesen egyedi, **sgraffito-technikával** készült, monokróm **növényi és figurális ábrázolások** teszik mozgalmassá. A homlokzatot íón féloszlopok, kiugró falrészek és felmagasított, díszes oromfalak hangsúlyozzák. A középrizalit attikája fölött a város címere díszel. A markáns felületi ornamentika Lechner hatását tükrözi, míg a nagy tömegű, **halasi mészhomokkő téglából** készült formák kialakítása már inkább a **Fiatalok** – Kós Károly és köre – építésze felé mutat.

Az épületben nem csupán a városi adminisztráció került elhelyezésre. Az alsó szinten már a századelőn üzletek, vendéglátóhelyek működtek, sőt még egy **színháztermet** is kialakítottak itt, melyben jelenleg egy **filmszínház** kapott helyet. Ennek homlokzatán a pasztellszínű falsíkból előbukkanó ívelt formák **maszkokat** és **táncoló műzsákat** jelenítenek meg. A Bethlen Gábor térről nyíló elegáns **Páva Hotelt** szintén a szecessziós műemléképületben alakították ki.

Központi Református Iskola (1913, Köztársaság u. 9.)

A **Kiskunhalasi Református Kollégium Központi Általános Iskolája** abban az eredetileg is református elemi iskolaként működő épületben kapott helyet, mely a **Fiatalok csoportjának** egyik legszebb megvalósult munkája, a budapesti **Áldás utcai** és **Városmajor utcai iskolák** vidéki párhuzama. Nem véletlen, hiszen tervezője az utóbbi esetében ugyanaz, **Györgyi Dénes**, aki egy másik híres szecessziós építész, a Zeneakadémia és Klotild-paloták tervezőjének, **Giergl Kálmánnak** volt az unokatestvére.

Az egyemeletes, L-alaprajzú saroképületet az **állami iskolaépítési program** keretében létesítették. A tervek 1912-ben készültek, egy évvel később már megkezdődhetett a tanítás. A **népies stílusban** fogant **főportál** kiugróját két magasra nyúló, hegyes, **gúlaformájú toronysisak** koronázza. A bejárat rész jelentőségét tovább növeli a csúcsíves kapunyílás terméskő-szegélye, valamint a vöröses **téglaborítás**, mely erősen elüt a vajfehér vakolattól. Itt, a bejárat feletti épületrészben található az iskola **díszterme** is. A hosszúkás, oszlopszerű, téglaborításos falsávok szabályos ütemben váltakoznak a homlokzaton. A nyílászárók szerencsére eredeti formájukban őrződtek meg. A bejárat előtti korlát és az épület lábazatos, pilléres kerítése is szecessziós motívumokat mutat.

Alsóvárosi Iskola (1913, Szabadkai út 7.)

A városközponttól délre, az Alsóvárosban található a Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegye által fenntartott **Szent József Katolikus Iskola**, mely szintén az állami iskolaépítési program keretében és a **Kós Károly** által fémjelzett **népies szecesszió** stílusában épült.

A saroképület magas és bonyolult tetőzete alatt a rozsdabarna vakolat háttéréből erőteljesen

ugranak elő a világos keretezésű ablakok, valamint a levágott sarkon elhelyezett bejárati portál, melyet a tetőcsúcson elhelyezett apró, gúlasisakos torony koronáz. Az egyes szintek között a nyílászárók sávjában fehér négyszög-mezőkben szecessziós mintákat láthatunk.

A homok vizei - Ásványvizek, gyógyfürdők és szikes tavak világa

A Kiskunság eredetileg egy felszíni vizekben bővelkedő, ingoványos **lápvidék** volt, melynek reliktumai a mai napig fellelhetők. Minthogy manapság a **szikes tavak** száma igencsak megfogyatkozott, víztani és természetvédelmi értékük felbecsülhetetlen. Többségük a **Kiskunsági Nemzeti Park** védett területén található, így van amelyik csak engedéllyel látogatható, de van olyan is, amelyben akár meg is mártózhatunk, sőt olyan is, amelynek partján kalandparkot létesítettek, vagy ahol nyaranta fesztiválokat rendeznek.

A homokvidéken kialakult városi és paraszti kultúra egyik legfontosabb előfeltétele a **kútúrás** volt, elsősorban a megfelelő ivóvíz előteremtése végett. Egy legenda szerint, amikor **Árpád vezér** Kecskemét területét is kijelölte népének letelepedés gyanánt, az emberek zúgolódni kezdtek a kietlen pusztaság láttán. Ekkor a fejedelem táltosa, **Kaszap** elkérve annak kardját addig ásott vele, mígnem bővizű forrás fakadt a homokon. Napjainkban a Kiskunságban több ezer **artézi kútból** nyerik a kiváló minőségű ivóvizet, melyek mélysége 100-2500 méter között ingadozik.

A tiszta, jó minőségű vizet az itt élők nemcsak szomjoltásra, de a test és lélek megtisztítására is előszeretettel használták már évezredek óta. Bár római fürdők nem épülhettek ezen a vidéken, és a pogány, nomád népek sem hoztak létre hatalmas fürdőkomplexumokat, a tévhittel ellentétben ismerték és gyakorolták a **fürdés rituáléját**. *„Attiláról, a rettegett hun királyról sokan tudni vélik, hogy pompás fürdőkkel vette magát körül, melyek nemcsak a naponkénti fürdés helyszínei, hanem egyben áldozóhelyek is voltak. Mivel a temetéseket követően (vagy tisztátalan, beteg, rontással megvert emberrel történő érintkezés után) őseinknek meg kellett mosdaniuk, feltételezhetjük, hogy a tisztálkodás már csak ezen rituális okokból is napirenden volt... Feltételezzük, hogy portyázó elődeink külön sátorban tisztálkodtak... Ezek a sátrak hasonlóak lehettek a finn szaunákhoz. A sátorba lépők előbb forró kövekre öntött víz gőzébe izzadtak, s dörgölték, csapkodták testüket, majd jeges vízben mártózkodva fejezték be a tisztálkodás ceremóniáját... A rangosak nemezsátraiban mosdásra használt, csappal ellátott bőrtömlők is voltak, melyek előtt állva lemoshatták magukról az út porát. A tusfürdő eme kora változatát a magyarok 'csorgónak' mondták.”* (Csiffáry Gabriella: Régi magyar fürdővilág)

Magyarországot ma a **gyógy- és termálvizek hazájaként** tartják számon világszerte, csaknem 100 (!) hivatalosan is minősített gyógyfürdőjével. A különféle gyógyhelyek, fürdők, strandok, termál- és gyógyforrások, ásványvizek, illetve artézi kutak olyan mennyiségben vannak jelen hazánkban, mely talán csak Izlandhoz mérhető. Jóllehet a Kiskunság földjének mélyebb rétegeiben éppúgy megtalálható a gyógyhatású termálvíz és a jó minőségű ásványvíz, mint hazánk legtöbb

régiójában, itt meglehetősen későn kezdődött meg ennek kiaknázása. Az 1950-es években **olaj- és gázlelőhelyek** után kutatva számos helyen (Halas, Majsa, Kiskőrös) bukkantak gyógyhatású hévízre, melyek hasznosítására később gombamód épültek a **termálfürdők**. Magyarország legnaposabb és legszárazabb területe ma számos igényesen kialakított fürdő-komplexumot kínál, és az ország egynémely rangos **ásványvizét** is (*Szentkirályi, Mizse, Primavera*) az itt fűrt kutakból nyerik.

A Kiskunság vizeinek felfedezésére javasolt útvonal: *Kecskemét – Fülöpháza – Szabadszállás/Fülöpszállás – Kiskőrös – Soltvadkert – Kiskunhalas – Kunfehértó – Kiskunmajsa – Kiskunfélegyháza – Lakitelek.*

Kecskemét

A „Hírös város” hivatalosan két, egymás tőszomszédságában álló gyógyfürdővel rendelkezik. Ennek oka, hogy a régi **Széktői Strand** 2003-as modernizálásával létrejövő **élményfürdőt** 2012-ben tovább bővítették a régi kemping helyén egy modern, **fedett fürdővel**, melyben egy uszoda és wellness-részleg is helyet kapott. Míg az **Élményfürdő és csúszdapark** kizárólag kültéri fürdőzésre alkalmas időben tart nyitva, addig a fedett csarnokkal rendelkező **Kecskeméti Fürdő** egész évben várja a látogatókat. Nyaranta a két fürdő közötti átjárást kombinált jegy vásárlásával biztosíthatjuk. A két fürdő összkapacitása Magyarország egyik legnagyobb és legmodernebb fürdőkomplexumává avatja a kecskeméti fürdőket.

Vizüket az 1977-ben fűrt **1000 méter mély termálkút** biztosítja, mely kifejezetten a korabeli Széktői Strand és az 1968-ban kissé távolabb épült, ma már nem működő fedett uszoda medencéinek vízellátását célozta meg. Az ily módon nyert **49 °C-os hévizet** már 1987-ben gyógyvízzé nyilvánították, majd ezt 2012-ben újfent megerősítették. A **Hírös Gyógyvíz** alkalmas mozgásszervi betegségek (kopásos jellegű ízületi és gerincbetegségek, Bechterew-kór, izomfájdalmak), idült ideggyulladások és krónikus nőgyógyászati gyulladások kezelésére, valamint balesetek, sérülések, ortopédiai műtétek utókezelésére.

Kecskeméti Élményfürdő és Csúszdapark (1925, 1977, Csabay Géza krt. 2.)

A strand helyén régen egy természetes állóvíz, a **Széktó** nyújtózott, melynek egy része mai napig megtalálható. 1925-ben kezdődött a **Széktői strand** kiépülése egy fogadóépülettel és öltözőkabinokkal. Szép természeti környezete és megfigezhetősége miatt igen kedvelték a helybeliek. Az első medencét a tóból leválasztva alakították ki, oldalait lebetonozva, alját agyaggal terítve. Az **1977-es kútfúrás** eredményeképp feltörő hévíz számára építették a háromrészes termálmedencét.

A 2000-es évek elején kezdődött a strand modernizálása, melynek keretében jelentősen

megnövelték az alapterületét, szolgáltatásait bővítették. A strand jelenleg egy csaknem 30 ezer m² területű parkban 6 medencével és mintegy **3500 m² temperált vízfelülettel** rendelkezik, ezenkívül egy **7-pályás csúszdapark**, mediterrán hangulatú, tóparti **homokos plázs**, csónakázási lehetőség és játszótér biztosítja a felhőtlen kikapcsolódást. Az **élménymedencében** pezsgőzóna, vízhenger, vízesés, jakuzzi, pezsgőpadok és buzgárok segítik a feltöltődést. Az úszni vágyók számára egy 70-140 cm mély aktív medence és egy 50 méter hosszú feszített víztükrű úszómedence áll rendelkezésre. Az önkormányzat tulajdonában álló, több mint 2000 fő befogadására alkalmas fürdőt évente több mint 50 ezren látogatják.

Kecskeméti Fürdő (2012, Csabay Géza krt. 5.)

A 6 milliárd forintból épült, egész évben nyitva tartó fürdőkomplexum minden igényt kielégít. A **legyező alakú élményfürdő** két részből áll: egy több funkcióval ellátott fedett medencéből, valamint egy hozzákapcsolt külső medencéből. Az élménymedence szórakoztató funkciói között szerepel egy négy hullámkamrából álló hullámmedence, egy 2,5 méter mély ugrórész és 2 óriáscsúszda.

Az **uszoda-részen** a 10-pályás 50x25 méteres, mozgatható falú úszómedence mellett található még egy 25x16 méteres, 6-pályás bemelegítő medence és egy úszásoktatására alkalmas tanmedence is. Számos fitness- és wellness-szolgáltatás között válogathatunk: masszázs, szolárium, szaunavilág (finn-, infra- és bioszauna, aromakabin, gőzfürdő, himalájai sószoza, tepidárium, jégkamra).

Fülöpháza

A **vízimadarak** paradicsomaként tartják számon azt a Közép-Európában egyedülálló futóhomokos területet, melyet négy kisebb **szikes tó** szabdal (Kondor-tó, Szappan-szék, Szívós-szék, Hattyú-szék). A **Kiskunsági Nemzeti Park** területén elterülő vadregényes vidék ma már engedély nélkül is, egy gyalogösvényen keresztül megközelíthető. A tavakat a kevésbé száraz időszakokban érdemes felkeresnünk, amikor újra megtelnek vízzel és étellel.

Szabadszállás, Fülöpszállás

A két település között vezető 52-es főúton, a falvaktól enyhén nyugatra érhetjük el azt a védett, kizárólag engedéllyel látogatható szikes tóvilágot, mely egy észak-déli törésvonal mentén húzódik, szintén a Kiskunsági Nemzeti Park területén. A festői látványt nyújtó, **apró szigetekkel szabdalt tavak** (Pipás-rét, Kelemen-szék, Fehér-szék, Zab-szék, Kis-réti-tó) rétek és legelők ölelésében fekszenek, melyeket különleges növények és állatok népesítenek be.

Kiskőrös

Kiskőrösi Rónaszéki Fürdő (Erdőtelki út 17.)

A kiskőrösi gyógy- és strandfürdő, tanuszoda és kemping a város belterületének nyugati szélén, egy 2 hektáros parkban terül el. Az 50-es évek végén itt is **olaj** után kutattak, és a felszínre törő **54 °C-os** sós, hidrogén-karbonátos, jódos-brómos és jelentős flórtartalmú, kiváló minőségű hévíz megalapozta a mai fürdő létrejöttét, mely 1957-ben nyitotta meg kapuit a nagyközönség előtt egy úszómedencével és két termálvizes medencével. A 80-as években az úszásoktatás számára egy tanmedence is épült, a fürdőhöz tartozó hatalmas fás, füves terület hasznosítására pedig egy kempinget alakítottak ki, mely további bel- és külföldi visszajáró vendégeket hozott a létesítménynek. A 90-es évek elején az úszómedencét feszített víztükrűvé alakították, 2005-ben pedig egy nagyobb felújítás vette kezdetét. A termálvizes medencéket modern élményelemekkel és árnyékoló tetővel látták el.

2017-ben tönkrement a régi, termálkút, ezért az üzemeltető önkormányzat közel 100 millió forintért **új kutat fúrt**, mely szerencsére még több és még melegebb vizet ad, mint a korábbi. Ezt követően, 2019-ben a fürdő felvette a néhai **Rónaszéki Aladár** reumatológus főorvos nevét, aki még a 90-es években kezdeményezte a kiskőrösi termálvíz gyógyvízzé minősítést. A **Rónaszéki gyógyvíz** nagyban hozzájárul a reumás, mozgásszervi, degeneratív és nőgyógyászati megbetegedésekben szenvedők gyógyulásához.

A fürdő területén jelenleg főleg kültéri medencéket találunk: két hideg vizes medencét, egy pancsolót, valamint két **34-38 °C-os** iker-elrendezésű, pezsgőfürdős, felülről fedett, de oldalról nyitott **termálmedencét**. Sportolási lehetőséget a fedett tanmedence, valamint a strandfoci-, a strandröplabda- és a tenispálya kínál. A **wellness-részlegen** két finn szauna, egy infra- és egy gőzkabin, továbbá szolárium és masszázs biztosítja a feltöltődést.

A napi 1600 fő befogadására alkalmas fürdőt évente százezren látogatják, a kemping pedig egyszerre 50 lakókocsi kényelmes elhelyezését biztosítja.

Hotel Imperial Gyógyszálló és Gyógyfürdő (Erdőtelki út 21.)

A fürdő melletti gyógyszálló **fedett gyógyvizes medencékkel**, pihenőszobával, sókamrával és szaunával várja a vendégeket egész évben. A szálloda **balneoterápiás szolgáltatásait** (víz alatti csoportos gyógytorna, súlyfürdő, gyógymasszázs, tangenter, kádfürdő, Kneipp-taposó) szakorvosi beutalóval is igénybe lehet venni. A széleskörű wellness-szolgáltatások között találunk frissítő víz alatti testmasszázszt, talp- és arcmasszázszt, narancsbőr elleni testtekercselést, gyógynövénykivonatos pakolásokat, szoláriumot és különféle szépségkezeléseket is.

Soltvadkert

Vadkerti-tó (Büdös-tó)

A Soltvadkert határában elterülő 70 hektárnyi, **fürdőzésre** kiválóan alkalmas **szikes tavat** sekély vize miatt sokan kedvelik. Vízének **gyógyhatásáról** már **1839-ben** jelent meg tanulmány, manapság reumatikus bántalmakra ajánlják. A csepp-alakú tó nádassal benőtt oldala a **horgászok paradicsoma**. A beépített partszakaszon nyaralók, ifjúsági táborok, kempingek, panziók sorakoznak. Az önfeledt szórakozást óriáscsúszda, vízibiciklik, trambulin, futballpálya, vidámpark és egy **tanösvény** segítik.

Kiskunhalas

Halasthermál (Nagy Szeder István u. 1.)

A városközponttól nyugatra, érintetlen természeti környezetben várja látogatóit egész évben a Halasthermál gyógyfürdő, melynek termálvízére az 50-es években végzett **olajfúrások** közben bukkantak. 1958-ban a kúthoz fürdőt is építettek, majd 1983-ban megszerezték hozzá a **gyógyvíz** minősítést, 2016-ban pedig a fürdő környéke is **gyógyhely** rangra emelkedett. Az **alkálihidrogén-karbonátos, fluoridos és jódos** összetételű **48 °C-os Csipke Gyógyvíz** alkalmas reumás, nőgyógyászati, urológiai, ideggyógyászati, mozgásszervi és keringési panaszok enyhítésére, baleseti sérülések utókezelésére, műtétek utáni rehabilitációra, amihez a fürdő szomszédságában álló **Semmelweis Kórház** orvosi felügyeletet, szakmai háttérrel biztosít.

A fürdőkomplexumot évente mintegy 100 ezer vendég látogatja. Uszodacsarnokában 3 medence – egy **36 °C-os gyógymedence**, egy 26 °C-os úszómedence és egy 31 °C-os gyermekmedence – kapott helyet. A **wellness-részlegen** finn szauna, gőzkabin, fényterápiás álló szolárium, valamint masszázs- és szépségkezelésre alkalmas szobák állnak rendelkezésre, melyekben manikűr-pedikűr szolgáltatást vagy akár víz alatti vízszugármasszázszt is igénybe vehetünk.

Szabadtéren, a nyári **strandfürdő** területén szintén találunk termál- és úszómedencét, továbbá gyerekpancsolót. Ha aktív kikapcsolódásra vágyunk, röplabdázhatunk vagy focizhatunk, ha pedig megéheztünk, megszomjajztunk, éttermet és büfét is találunk. A fürdő területén elhelyezkedő, sátrak és lakókocsik számára kialakított 100 férőhelyes **Napfény Camping** egyik különlegessége a **nudista napozóterasz**.

Kunfehértó

Tófürdő (1932)

A Kiskunhalastól 1952-ben elszakadt 2000 lelkes Kunfehértó turisztikai jelentőségét a 2 km-re fekvő, védettséget élvező **szikes Kun-Fehér-tó** adja, melynek 1932-ben kiépült **Tófürdő strandja** 600 méter hosszú partszakaszon biztosítja a fürdözést a kikapcsolódni vágyóknak homokos plázzsal, családi csúszdával, vízi játékokkal, játszótérrel, strandfocival, strandröplabdával, műfüves focipályával és *street workout*-pályával. A holdrutás tölgyfaerdővel övezett tavon **csónakázásra** is van lehetőség.

A 70-es években indították útjára a tóparti „**Fehértói Nyár**” rendezvénysorozatot, melynek részeként a 90-es évektől rendezik meg minden július közepén azt a több napos zenei fesztivált melyet 2018 óta **Fehértone Fesztiválként** emlegetnek.

Kiskunmajsa

Jonathermál Gyógy- és Élmenyfürdő (1984, Kőkút 26.)

Az egész évben nyitva tartó, összesen **11 medencével** rendelkező közkedvelt kunsági gyógyfürdő a 60-as években beinduló **szénhidrogén-bányászat** „melléktermékeként”, 1200 méteres mélységből felszínre törő **72 °C-os** nátriumhidrogén-karbonátos **gyógyvíz** hasznosítására jött létre, mely krónikus mozgásszervi, reumatikus és nőgyógyászati betegségek kezelésére javallott.

A **szabadtéri medencék** egy 20 hektáros, pázsittal borított, fásított területen kerültek kialakításra. A gyógyvizes élmenymedencék, a csúszdapark, valamint a gyermekpancsoló szomszédságában egy mesterséges tó menti szabad plázs is hívogatja a vendéket. A sportolási lehetőségek (strandfoci-, röplabda-, tollaslabdapálya, óriás sakk) mellett játszótér, gyorsétterem, valamint egy büfékkel és boltokkal felszerelt bazársor is szolgálja a kényelmünket.

Téliesítés céljából épült a **gyógy- és wellness-részleg** impozáns **faszerkezetű csarnoka**, melyben két **36-38 °C-os gyógymedencét**, egy 25 méteres feszített víztükrű **gyógyúszómedencét**, finn- és aromasaunát, gőzfürdőt és egy hideg mártózómedencét is találunk. Ehhez 2004-ben egy nagyobb társalgóhelyiséget is kapcsoltak. A létesítmény a gyógyulni vágyók számára **gyógyfürdőellátást** is biztosít, de lehet igényelni frissítő masszázsokat is.

Kiskunfélegyháza

A belváros nyugati peremén, a vasútállomás szomszédságában épült ki Félegyháza dupla fürdőkomplexuma, a **Félegyházi Termál Parkfürdő** a mellette elhelyezkedő **Róna Kincse Gyógyfürdővel**, mely a városi kórház részeként üzemel.

Róna Kincse Gyógyfürdő (Fadrusz János u. 4.)

1961-ben fűrték a kórház mellett azt a **2500 méter mély termálkutat**, melynek **51 fokos** hidrogén-karbonát és metakovasav tartalmú vizét 2003-ban **gyógyhatásúnak** minősítették. A **Róna-kút** vizét ekkor már a **Róna Kincseként** emlegették, így 2013-ban a **Kiskunfélegyházi Kórház Gyógyfürdő és Rehabilitációs Központja** is felvette a hangzatos **Róna Kincse Gyógyfürdő** elnevezést. A 20-féle ásványi anyagot tartalmazó gyógyvizet a kórház sokoldalúan be tudja építeni a mozgásszervi, ízületi és kardiovaszkuláris megbetegedések kezelésébe, de orvosi beutaló nélkül is válogathatunk a különféle **fürdőgyógyászati** és más **fizikoterápiás kezelések** között. A szépen kialakított fedett csarnokban a két **34-37 °C-os gyógymedence** mellett egy hűvösebb úszómedencét is találunk.

Félegyházi Termál Parkfürdő (Blaha Lujza tér 1.)

A fürdő kissé szocreál hangulatú bejáratától balra terpeszkedik a régi eklektikus-historizáló **Fürdőszálló (1926-28, Hegedűs Ármin, Böhm Henrik)** annak bizonyítékeként, hogy Félegyházán már a két világháború között is virágzott a fürdőzés kultúrája, jóllehet akkor még külön férfi és női napokkal. A **török-fürdővel** is felszerelt szálló az 50-es évek végéig működött.

Az új, 2,5 hektáros, ligetes parkban elterülő strandfürdőt 1960-ban építették az **1560 méter** mélyről feltörő **47 °C-os termál-gyógyforrás** kiaknázására. Az alkáli-hidrogénkarbonátos hévíz különleges gyógyhatással bír. Jelentős metakovasav tartalmának köszönhetően kiválóan alkalmas mozgásszervi panaszok, gerincbántalmak, reumás megbetegedések kezelésére. A nemrégiben felújított fedett rész (úszó- és tanmedence, egy **38 °C-os gyógymedence**, finn szauna és gőzfürdő, egy 12 fokos bemelegítő), valamint a kültéri termálmedence a téli hónapokban is nyitva áll. A termálvíz terápiás célú felhasználását jól kiegészíti az idegrendszer és a vérkeringés stimulálását szolgáló, váltott vízhőmérsékletű, kavicsos **Kneipp-taposómedence**. A kisgyermekek részére gyereksarkot alakítottak ki.

Kültéren találjuk a **versenymedencét**, valamint a **34-37 °C-os „kis és nagy sajt” termálmedencéket**. A gyerekek csúszdás gyermekmedencében pancsolhatnak és játszhatnak a közelében lévő játszótéren is. A sportolni vágyók a tenisz-, strandfoci- és a strandröplabdapályát, valamint a **lengőtekét** is igénybe vehetik. Pénteken és szombaton egész évben lehetőség nyílik az **éjszakai fürdőzés** örömeinek megtapasztalására is.

Lakitelek

A Homokhátság és a **Tisza-völgy** találkozásánál fekszik az egykori kecskeméti birtokon

létrejött, 4500 lelkes Lakitelek, melyet leginkább gyönyörű természeti környezete, illetve nagy hírű **népfőiskolája** miatt keresnek fel. Lakitelken és a környékén is kínálkozik lehetőség a fürdőzésre.

Tóserdei Holt-Tisza

A természetvédelmi területen húzódó **Tisza-holtág** minden évben kirándulók, horgászok és strandolni vágyók ezreit vonzza. A hídjánál létrejött **szabad strand** kiváló fürdési lehetőséget nyújt. A Holt-Tisza szépségeit akár **csónakon** is felfedezhetjük.

Tősfürdő

A szabad strand mellett találjuk a 4 hektáros parkban elhelyezkedő, bájos retró stílusú termálfürdőt, mely tökéletesen illeszkedik a környező természeti környezetbe. **42 °C-os** alkáli-hidrogénkarbonátos **gyógyvizét** 1970-ben tárták fel, mely összetételénél fogva vegetatív idegrendszeri zavarokra, mozgásszervi panaszokra és baleseti rehabilitációra egyaránt javallott. Itt mindenki megtalálja számítását, hiszen a 3 termálmedence mellett úszómedencét és gyerekmedencéket is találunk. A vizes élményeket strandröplabda- és focipálya, valamint egy ugrálóvár egészíti ki. A fürdő nyáron csaknem 1500 fő befogadására alkalmas.

Gyarmati Dezső Tanuszoda és Termálfürdő (Felsőalpár 3.)

A **Lakitelek Népfőiskola** területén 1994 óta működő, egész évben nyitva tartó, a nagyközönség előtt is megnyitott uszoda 2007-ben kapta mostani elnevezését. Később két szabadtéri medencével bővítették: egy félig fedett, **38 °C-os**, ötféle élményelemmel felszerelt, egész évben üzemelő **termálmedencével**, valamint egy szezonálisan működő, 32 fokos gyermekmedencével. A fedett csarnokban sószauna és -szoba segíti a feltöltődést. 2018-ban a Népfőiskola területén **két ásványvizet adó kutat** is fúrtak. A degeneratív eredetű ízületi panaszokra és az azzal járó izomfeszülés oldására alkalmas **Mária Boldogasszony Vize** elnyerte a **gyógyvíz** minősítést is. 2021-re a fürdő jelentős bővítését és korszerűsítését tervezik.

Felhasznált irodalom

- **Csiffáry Gabriella:** Régi magyar fürdővilág. Bp., 2004.
- **Entz Géza et al.:** Kecskemét. In: Papp I. (szerk.): Városképek – műemlékek. Bp., 1961.
- **Fürdők, wellness hotelek, fürdővárosok** | termalfurdo.hu
- **Füzi László (szerk.):** Bronztű sisak. Történelmi képeskönyv Bács-Kiskun megyéről. Kecskemét, 2002.
https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/megyek_oroksege/Bacs_kiskun_megye/pages/Bronztu_sisak/004_duna_tisza_koze.htm
- **ifj. Gyergyádesz László:** Kecskemét. A főtér és környékének művészeti emlékei és gyűjteményei. Elektronikus megjelenítés, 2007.
https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/Kecskemet/pages/a_foter/000_konyveszeti_adatok.htm
- **ifj. Gyergyádesz László:** Kecskemét szecessziós építésze. I. Modern és magyaros. Kecskemét, 2019.
- **Gyógyfürdők, gyógyvizek, gyógyhelyek:** itt a teljes lista - *Termál Online* (termalonline.hu)
- **Horváth Attila:** Szabadszállás-Józan székítakori temető. In: Hatalmasok viadalokban. Az Alföld székíta kora. Gyulai katalógusok 10. Gyula, 2001. p. 95-100.
- **Karvaly Gyula:** Közgazdasági Takarékpénztár.
<http://kiskunfelegyvaroshaza.blogspot.com/2011/05/karvaly-gyula.html>
- **Kiskunhalas.** http://kiskunhalas.hu/article_files/1733/Kiskunhalas%20-%20TAK%20tervezet.pdf
- **Kiskunmajsa.** Településképi arculati kézikönyv. *getfile* (kiskunmajsa.hu)
- **Kismarty-Lechner Jenő:** Lechner Ödön. Bp., 1961.
- **Kovács Gergelyné:** Alföld. Bp., 1983.
- **Kovács Tibor:** Bronzművesek, harcosok, kincsleletek. In: Maráz B. (szerk.): A bronzkor kincsei Magyarországon. Pécs, 1995.
- **Lyka Károly:** Hazai krónika. In: *Művészet*. 1903 II/2., p. 138-152.
- **Mócsy András:** Pannonia provincia története. Bp., 1972.
- **Móricz Zsigmond:** Riportok. In: *Az Est*, 1932. jan. 3., p. 155-166.
- **Orosz Andrea:** Kiskunság és Felső-Bácska. Bp., 2004.
- **Szecesszió Kiskunmajsán.** <https://kiskunfelegyvaroshaza.blogspot.com/2017/04/>
- **Székely Gábor:** A kecskeméti Iparos Otthon.
<http://www.szecessziosmagazin.com/magazina/kecskemetiparosotthon.php>

- **Székelyné Kőrösi Ilona:** Kecskeméti évszázadok. Fejezetek a város múltjából. Kecskemét, 1995.
- **Székelyné Kőrösi Ilona:** A kecskeméti gyöngyvirágos iskola.
<https://kecskemets650.hu/kronika/a-kecskemeti-gyongyviragos-iskola>
- **Szkíta kincsek Budapesten.** In: *Múlt-kor* 2009 márc. 24. https://mult-kor.hu/20090324_szkita_kincsek_budapestent?pid=3
- **Szűcs Károly:** A szecessziós városháza felújítása. *Halasmedia* 2014 júl. 9.
<http://halasmedia.hu/rovatok/archivum/a-szecesszios-varoshaza-felujitasa>
- **Urbán Miklósné:** Nevezetes épületek, emléktáblák, emlékművek, szobrok Kiskunfélegyházán. Kiskunfélegyháza, 2005.
- **Vadkerti-tó.** *Vadkertito* (vadkerti-to.hu)
- *Vadregényes tavak a Duna-Tisza közén és fürdők a közelükben* | termalfurdo.hu